عملیات رمضان

ورود به خاک عراق برای تنبیه متجاوز

(طراحی، اجرا، نتایج، بازتاب‌ها)

مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ

بسم الله الرحمن الرحیم

عملیات رمضان

نویسنده:

مرکز مطالعات و تحقیقات سپاه

ناشر چاپی:

مرکز اسناد و تحقیقات دفاع مقدس سپاه پاسداران انقلاب اسلامی

ناشر دیجیتالی:

مرکز تحقیقات رایانه‌ای قائمیه اصفهان

فهرست

عملیات رمضان: ورود به خاک عراق برای تنبیه متجاوز

مشخصات کتاب

عنوان و نام پدیدآور : عملیات رمضان: ورود به خاک عراق برای تنبیه متجاوز/ تهیه کننده مدیریت بررسی های تاریخی سپاه پاسداران انقلاب اسلامی، مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ.

مشخصات نشر : تهران : سپاه پاسداران انقلاب اسلامی، مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ ، ۱۳۸۷.

مشخصات ظاهری : [۸۸] ص.: مصور؛ ۱۰/۵ × ۲۱ س م.+ نقشه.

شابک : ۷۰۰۰ ریال ۹۶۴-۶۳۱۵-۶۵-۸ : ؛ ۱۲۰۰۰ ریال: چاپ سوم ۹۷۸-۹۶۴-۶۳۱۵-۶۵-۵ :

وضعیت فهرست نویسی : فاپا (چاپ دوم)

یادداشت : ص.ع. به انگلیسی:The Battle of Ramazan.

یادداشت : چاپ اول: ۱۳۸۴ (فیپا).

یادداشت : چاپ دوم.

یادداشت : چاپ سوم: ۱۳۹۱.

یادداشت : کتابنامه: ص. ۸۵ - ۸۷؛ همچنین به صورت زیرنویس.

موضوع : جنگ ایران و عراق، ۱۳۵۹ - ۱۳۶۷ -- نبرد ها

موضوع : جنگ ایران و عراق، ۱۳۵۹-۱۳۶۷ -- عملیات رمضان

شناسه افزوده : سپاه پاسداران انقلاب اسلامی. مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ. مدیریت بررسیهای تاریخی

شناسه افزوده : سپاه پاسداران انقلاب اسلامی. مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ

رده بندی کنگره : DSR۱۶۰۷ /ر۸ع۸ ۱۳۸۷

رده بندی دیویی : ۹۵۵/۰۸۴۳

شماره کتابشناسی ملی : م ۸۴-۱۸۳

ص: ۱

اشاره

مقدمه

دوران هشت سال دفاع و مقاومت جمهوری اسلامی ایران در برابر هجوم نظامی رژیم عراق که - با ترغیب امریکا آغاز شد و با پشتیبانی همه ی قدرت های سیاسی، نظامی و اقتصادی جهان ادامه یافت - از بارزترین مقاطع حیات حقیقی این مرز و بوم است.

اینک که بیش از شانزده سال از پایان این دوره ی سرنوشت ساز تاریخ ایران و انقلاب اسلامی می گذرد، تبیین حماسه های عظیم و ارزشمندی که مردم و رزمندگان این سرزمین آفریدند، ضرورت بیشتری پیدا کرده است.

مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ با درک این رسالت تاریخی، تلاش می کند با بهره گیری از اسناد، مدارک و منابع بی نظیری که راویان و محققان این مرکز در طول جنگ هشت ساله جمع آوری کرده اند، ابعاد مختلف دفاع مقدس را ترسیم نماید.

بی تردید وجود اخبار، گزارش ها، آمار و اطلاعات معتبر و موثقی که از مراکز طرح ریزی، هدایت و فرماندهی عملیات ها تا میدان های نبرد و صحنه های درگیری به صورت زنده و واقعی جمع آوری گردیده بر غنای آثار مرکز مطالعات می افزاید و زوایای مختلف و تاریک جنگ را با هدف آگاه سازی افکار عمومی روشن می سازد.

مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ تاکنون مجموعه های متعددی را درباره ی وقایع جنگ عراق علیه ایران منتشر کرده است. این مجموعه که گزارش نبردهای اصلی رزمندگان اسلام در مقابله با ارتش عراق و هم پیمانانش می باشد، برای دسترسی آسان تر و آشنایی بیشتر علاقه مندان و محققان به وقایع این نبرد عظیم است که هر جلد آن به یکی از عملیات های اصلی جمهوری اسلامی علیه متجاوزان اختصاص دارد و به صورت نسبتا خلاصه و جمع بندی شده تهیه

می شود و شامل شناسـنامه ی عملیات، اوضاع سیاسی و نظامی در آستانه عملیات طرح ریزی و اجرای عملیات، نتایج و بازتاب های آن می باشد.

این کتاب با کوشش حمیدرضا فراهانی، با استفاده از اسناد نظامی منتشر نشده ی مرکز و منابع سیاسی و کتاب های منتشر شده ی مرکز مطالعات از جمله کتاب بیستم روزشمار جنگ ایران و عراق نوشته علی رضا لطف الله زادگان تهیه شده است.

ویرایش محتوایی این کتاب را مهـدی انصاری و ویرایش ادبی آن را احمـد نصـرتی به انجام رسانـده اند و در آماده سازی آن حسین مجیدی، هادی کریم دهنوی و محمدعلی باغی (حروف چینی، صفحه آرایی، طرح جلد) همکاری کرده اند.

امید است این کوشـش ناچیزی مورد رضای حق جل و علا و موجب ادای گوشه ای از حق شهیدان، جانبازان و رزمندگان این نبرد عظیم و مقتدایشان حضرت امام خمینی شود و جویندگان حقایق این واقعه بزرگ از آن بهره مند شوند.

مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ ۱۳۸۳

ص: ۹

شناسنامه عملیات

نام عملیات: رمضان.

رمز عملیات: یا مهدی (عج) ادرکنی.

منطقه عملیات: زمینی مثلث شکل که از شمال به کوشک و طلائیه و حاشیه جنوبی هورالهویزه، از غرب به رودخانه اروند و از شرق به خط مرزی شمالی - جنوبی از کوشک تا شلمچه منتهی می شود.

زمان عملیات: ۲۲ / ۴ / ۱۳۶۱

هدف عملیات: حضور قوای نظامی ایران در پشت شط العرب و تسلط بر معابر وصولی بصره و با این امید که در صورت موفقیت امکان پایان پیروزمندانه جنگ فراهم شود.

فرماندهی عملیات: مشترک (سپاه و ارتش)

سازمان عمل کننده: سپاه پاسداران و ارتش جمهوری اسلامی.

استعداد نیروهای درگیر خودی: ۱۳۳ گردان پیاده، ۲۰ گردان زرهی، ۱۱ گردان مکانیزه و ۱۰ گردان توپخانه.

استعداد نیروهای درگیر دشمن: ۷۴ گردان پیاده، ۴۹ گردان زرهی و ۲۹ گردان مکانیزه.

نتیجه عملیات: تصرف ۴۰ کیلومتر مربع از خاک دشمن.

تلفات عراق: ۶۴۰۰ کشته و زخمی، ۱۳۱۵ اسیر؛ در ضمن ۴ لشکر و ۳ تیپ زرهی دشمن بین ۲۰٪ تا ۶۰٪ منهدم شد و ۹ تیپ پیاده دشمن بین ۲۰٪ تا ۱۰۰٪ خسارت و تلفات را متحمل گردید.

خسارات عراق: انهدام ۱۰۷۷ تانک و نفربر، صدها دستگاه خودرو و مقدار زیادی سلاح های سنگین و نیمه سنگین.

غنائم: ده ها دستگاه خودرو و مقدار زیادی سلاح های سنگین و نیمه سنگین.

ص: ۱۱

مروری بر اوضاع سیاسی – نظامی جنگ تا قبل از عملیات رمضان

استراتژی ایران، تنبیه متجاوز

پس از فتح خرمشهر و برتری سیاسی - نظامی ایران، که یکی از اهداف آن، خاتمه جنگ بود، پیش بینی می شد که زمینه اتمام جنگ فراهم گردد و نظام بین الملل به طور جدی و با در نظر گرفتن عدالت و تنبیه متجاوز پایان جنگ را پی گیری کند، همان گونه که درباره بسیاری از جنگ های بین المللی چنین شد. اما برعکس، امریکا و غرب در جهت حفظ حکومت عراق و فشار بر جمهوری اسلامی تلاش های خود را آغاز کردند. آمریکا بدون توجه به حقوق قانونی جمهوری اسلامی، در پی تحمیل مذاکره بدون شرط به ایران بود و در مجموع قدرت های بزرگ در تلاش بودند که مذاکرات صلح در شرایطی انجام شود که جمهوری اسلامی در موضع برتر نباشد.

از سوی دیگر به دلیل سابقه تاریخی و شخصیت صدام حسین، ایران صلح بدون تضمین لازم را نمی پذیرفت زیرا هیچ اعتمادی به دولت عراق و تعهدات آن نداشت. رژیم عراق به دلیل قرار گرفتن در موضع ضعف، مسئله صلح را مطرح می کرد در حالی که هیچ تغییری در ماهیت رفتار سران این رژیم مشاهده نمی شد. پافشاری عراق بر ادعاهای قبلی، عدم پذیرش قرارداد ۱۹۷۵ الجزایر، حضور در بخشی از خاک ایران و ادامه حملات (به جز در زمین) تأیید این مدعا بود. بنابراین تلاش عراق و مجامع بین المللی و کشورهای منطقه برای طرح صلح، نه از روی اعتقاد بلکه به دلیل شرایط حادی بود که آنها را در موضع ضعف قرار داد و منافعشان را تهدید می کرد. لذا درباره صلح

جدی نبودند و هدف اصلی آنها گرفتن زمان از جمهوری اسلامی و چیرگی بر اوضاع دگرگون شده بود. شورای امنیت سازمان ملل نیز هیچ گونه توجهی به حقوق و نظریات ایران نمی کرد و در این وضعیت نیز به شکل دیگری درصدد نجات عراق از مهلکه بود.

همچنین تصمیم گیرندگان سیاسی و فرماندهان نظامی ایران با توجه به برتری مطلق جمهوری اسلامی در این زمان حاضر نبودند بدون دستیابی به حداقل امتیاز - که تنبیه متجاوز و گرفتن غرامت بود - قرارداد پایان جنگ را امضا کنند زیرا افکار عمومی و آیندگان این تصمیم را اقدامی غیر عقلانی و ناشایست تفسیر می کردند، حال آنکه مسئولان در تصمیم خود باید ماهیت ضد سلطه و ضد امپریالیستی انقلاب اسلامی را نیز در نظر می گرفتند. به طور کلی مفهوم قدرت و واقع بینی سیاسی نشان می دهد نباید در موضع قدرت به شرایط دشمن تن داد بلکه باید اراده انقلابی را بر آن تحمیل کرد. از این رو هدف اصلی ایران از ورود به خاک عراق و ادامه جنگ پس از فتح خرمشهر، وادار کردن جامعه بین المللی به تنبیه متجاوز بود، تا از این رهگذر به ماهیت انقلاب اسلامی خدشه وارد نیاید.

بر پایه این تحلیل عبور نیروهای ایران از مرز و ورود به خاک عراق و نیز چگونگی نقش امام خمینی در این تصمیم گیری استراتژیک، قابل توجه است. (۱) هر چند منابع دست اول در این باره اندک است، ولی در اظهارات محسن رضایی فرمانده کل سپاه پاسداران انقلاب اسلامی در ۲۱ تیر ۱۳۶۱ درباره دلایل تصمیم مسئولان کشور برای ورود به خاک عراق، پاسخ این پرسش تا حدودی آمده است. در این مصاحبه فرمانده سپاه درباره سیاست نظامی ایران پس از عقب نشینی نیروهای عراقی از خاک ایران گفت:

«اصول کلی استراتژی نظامی ایران از ابتدای تجاوز عراق به ایران بر این اساس استوار بود که ما باید ابتدا نیروهای دشمن را منهدم

---

۱ - ۱. چگونگی و علل تصمیم گیری برای ادامه ی جنگ بعد از فتح خرمشهر، در کتاب «علل تداوم جنگ» نوشته محمد درودیان، از انتشارات مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ درج شده است.

نموده، تمـام سـرزمین های اشـغالی را آزاد سازیم و پس از آن با تـداوم عملیات های تهاجمی، با دستیابی به برتری نظامی، در موقعیت دفاعی قابل قبولی قرار بگیریم تا بتوانیم ضمن دفاع از سرزمین خود، با استفاده از برتری توان نظامی خود رژیم متجاوز را تنبیه کنیم.»

وی سپس در تشریح حاکم بودن این استراتژی در عملیات های گذشته ایران گفت:

«براسـاس قسـمت اول این استراتژی مـا بـا انجـام عملیـات های متعـدد با سـرعت و موفقیت به هـدف اول خود یعنی آزادسازی سرزمین های اشـغالی دست یافته ایم، ولی با توجه به اینکه هنوز قسـمت هایی از خاک ایران در اشـغال عراق بوده و شـهرها و روسـتاهای مرزی ما زیر آتش توپخانه آنان قرار دارد، بنابراین امنیت کشور ما به طور کامل تأمین نیست و عملا جنگ ما تمام نشـده و استراتژی نظـامی ایران همچنـان براسـاس همـان استراتژی اولیه تـداوم خواهـد داشت. حـدود دو سه مـاه پیش [حـدود اردیبهشت ۱۳۶۱] هم زمان با طرح ریزی برای عملیات بیت المقـدس، خـدمت امام رسـیدیم و گفتیم که به منظور تأمین کامل امنیت کشور و دفع متجاوز باید علاوه بر آزادسازی مناطق و شـهرهای اشـغالی، به خاک عراق نیز وارد شویم و دشمن را تحت فشار قرار دهیم ولی امام فرمودند: «نه چه لزومی دارد؟» ولی وقتی دلایل خود را به امام ارائه دادیم و گفتیم که اگر ما بخواهیم از کشور دفاع بکنیم بایـد در جایی پدافنـد و دفاع کنیم که نیروهای ما هر روز نگران و مضـطرب از حمله دشـمن نباشـند، امام فرمودنـد که «اگر مطلب این طوری هست، خوب، این یـک حرف درستی است و مـا برای دفـاع بایـد تـا آنجـایی که اطمینـان هست پیش برویم و در این مسـیر هم هر تعدادی بکشـیم و هر تعدادی کشـته شویم هیچ مسئله ای نیست و این را خدا حکمش را داده و این مسـئله ای نیست. اما نگرانی من برای این است که نکند شـما در جایی بروید که به دفاع و پدافند ارتباطی نداشته باشد. «اما اخیرا با عقب نشینی عراق و توطئه جدید صدام، امام مصر شدند به اینکه

«قبل از اینکه امریکا و صدام دست و پایشان را جمع و جور کنند، شما باید حرف نهایی خودتان را در منطقه و دنیا بزنید» (۱) (۲) .

در توضیح دلایل و عوامل و چگونگی تصمیم گیری برای تعقیب متجاوز، علاوه بر آنچه ذکر شد می توان به محورهای زیر اشاره کرد:

۱- بی اعتنایی به شرایط و حقوق جمهوری اسلامی

شناسایی و تنبیه متجاوز، پرداخت غرامت و عقب نشینی از مناطق اشغالی اصلی ترین شرایط اعلام شده ایران برای پایان جنگ بود.

«شناسایی متجاوز» تا زمان شروع عملیات رمضان در سازمان های بین المللی از جمله شورای امنیت مورد توجه قرار نگرفته بود و عراق همچنان بر حاکمیت خود بر بخشی از سرزمین ایران پا می فشرد.

صدام حسین که در آغاز تجاوز، قرارداد ۱۹۷۵ الجزایر را بی اعتبار اعلام کرده بود همچنان از پذیرش آن خودداری می کرد و بدیهی است که ترک مخاصمه در حالی که دشمن بر ادعاهای ارضی خود اصرار داشت به معنی پذیرش این ادعاها بود و این با ستم شکنی و عزتمندی جمهوری اسلامی ایران منافات داشت، آن هم در هنگامی که مسیر پیروزمندانه ای را در میدان های نبرد می پیمود.

۲- صلح نه، آتش بس!

نکته بسیار مهم در طول جنگ ایران و عراق این است که مجامع رسمی بین المللی و منطقه ای و دیگران (نظیر اتحادیه ی عرب، سازمان کنفرانس اسلامی و...) در پیشنهادهایی که برای صلح مطرح

۱- ۲. امام خمینی در سوم مرداد ۱۳۶۱ هم در سخنانی به سیاست تأمین امنیت برای صلح اشاره کردند: «دفاع یک امری است که هم شرعا واجب است بر همه و هم عقلاـ ما حال دفاعی داریم و امروز هم حال دفاعی داریم. بیست و چند ماه آن ارتش مزدور عراق در ایران بود و موارد حساس ایران را در دست داشت و آن همه جنایات کرد - که تاریخ اینها را باید ثبت کند - و از این کشورهایی که می گویند ما طرفدار اسلام هستیم و جمعیت های حقوق بشر و سازمان کذا، صحبتی نشد، گاهی اگر شد، ایران را محکوم می کردند! و امروز که ما باز برای دفاع از کشور خودمان و دفاع از ملت مظلوم خودمان وارد شدیم در عراق، برای اینکه نگذاریم هر روز آبادان، اهواز و اینجاها مورد حمله آنها واقع بشود و مورد توپ های دوربرد آنها و موشک های آنها باشد و می خواهیم اینها را به حدی برسانیم که نتوانند این کار را بکنند این یک دفاعی است که ما می کنیم.» (صحیفه نور، جلد ۱۶، ص ۲۳۳ تا ۲۳۵).

۲- ۳. سند شماره ی ۱۸۶۵ مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ: سخنان محسن رضایی در جمع فرماندهان عملیات رمضان، ۲۱ /

۴ / ۱۳۶۱، راوی: هادی نخعی.

می کردند نحوه ی آتش بس و حقوق دو طرف تعیین نمی شد بلکه تأکید آنها تنها بر پذیرش آتش بس بود! برخی از این پیشنهادهای آتش بس در زمانی ارائه می شد که عراق قسمت های عمده ای از خاک ایران را در اشغال داشت. پس از پیروزی ایران در عملیات بیت المقدس نیز هیچ گاه پیشنهاد صلحی که دارای شرایط و مراحل اجرایی و تضمین بین المللی باشد ارائه نشد بلکه توصیه هایی برای آتش بس بود که ایران نمی پذیرفت زیرا چشم انداز بعد از پذیرش آتش بس نامعلوم بود و بستگی داشت به عواملی از قبیل خواست میانجی گران، اوضاع بین المللی، اقدامات کشورهای حامی عراق در مجامع مختلف و...

بنابراین نقش ایران در احقاق حقوق خود به عنوان طرف مذاکره و کشور مورد تجاوز قرار گرفته، در هر گونه مذاکرات صلح به حداقل می رسید.

۳- عملکرد شورای امنیت

با اینکه تجاوز عراق به ایران کاملاً محرز بود اما شورای امنیت سازمان ملل در اولین واکنش خود در اول مهر ۱۳۵۹، یعنی یک روز پس از آغاز جنگ، در بیانیه ای از «احراز تجاوز» عراق به ایران خودداری کرد و از آن با عنوان «وضعیت» یاد کرد! این شورا در ۶ مهر ۱۳۵۹ نخستین قطع نامه خود (قطع نامه ۴۷۹) را صادر کرد. در این قطع نامه شورای امنیت از دو کشور درگیر خواست:» ۱- بلافاصله از توسل بیشتر به قوه قهریه بپرهیزند و اختلافات خود را مسالمت آمیز و بر طبق اصول عدالت و حقوق بین المللی حل نمایند. ۲- هر گونه پیشنهاد میانجی گری، سازش یا توسل به سازمان های منطقه ای که می تواند اجرای تعهداتشان را براساس منشور ملل متحد تسهیل نماید، بپذیرند.» (۱) .

چنان که از مفاد این قطع نامه بر می آید اشاره ای به تجاوز عراق و یا نقض تمامیت ارضی ایران نشده، پیشنهاد آتش بس به صراحت مطرح نیست و از نیروهای متجاوز عراق خواسته نشده است که سرزمین های اشغالی را ترک کنند. در این قطع نامه تنها از ایران و

۱- ۴. محمد حسین جمشیدی، حسین یکتا، هادی نخعی، یحیی فوزی، سازمان های بین المللی و جنگ ایران و عراق (تهران، دانشکده فرماندهی ستاد سپاه پاسداران - معاونت تحقیق و پژوهش ۱۳۷۴)، ص ۸۸ و ۸۹.

عراق خواسته شد که از استفاده بیشتر از زور خودداری کنند. در واقع مفهوم آن چنین است که ارتش متجاوز عراق همچنان مناطق اشغالی را در اختیار داشته باشد و نیروهای ایران برای باز پس گیری سرزمین های اشغالی خود عملیاتی انجام ندهند! علاوه بر این شورای امنیت در قطع نامه ۴۷۹ نیز جنگ را با عنوان «وضعیت میان ایران و عراق» مورد بررسی قرار داد و با اطلاق «وضعیت» به جنگ ایران و عراق، آن را حالتی دانست که ممکن است به اصطکاک بین المللی و یا اختلاف منجر شود نه حالتی که در آن اصطکاک بین المللی و یا اختلاف وجود دارد. بنابراین واقعیت های موجود را نادیده گرفته بود (۱) .

پس از قطع نامه ۴۷۹، اولاف پالمه به عنوان فرستاده ویژه سازمان ملل، به تهران و بغداد سفر کرد. وی در تهران با اعلام همان سیاست کلی شورای امنیت گفت:

«من مأموریت دارم که نظرات دو طرف را به هم نزدیک کرده و راه حلی برای صلح پیدا کنم. این اصول عبارتند از اصل منع کاربرد زور برای تسلط بر سرزمین های دیگران، اصل عدم مداخله در امور داخلی دیگران و...» (۲) .

اما او نیز هیچ گاه راه حل عملی برای پایان دادن به جنگ که متضمن «عدالت» باشد، عرضه نکرد.

پس از آن، شورای امنیت به مدت ۲۲ ماه سکوت اختیار کرد تا اینکه در پی اجرای عملیات بیت المقدس و آزادسازی خرمشهر سکوت خود را شکست و به درخواست اردن و با حمایت آمریکا تشکیل جلسه داد و قطع نامه ۵۱۴ را در ۲۱ تیر ۱۳۶۱ به تصویب رساند. در مقدمه این قطع نامه از طولانی شدن برخورد دو کشور که به خسارت سنگین انسانی و زیان مادی قابل ملاحظه منجر شده و صلح و امنیت بین المللی را به خطر انداخته است، اظهار نگرانی عمیق گردید.

۱- ۵. تنها پیشنهاد صلح با ویژگی های مذکور، قطع نامه ۵۹۸ بود که ایران برای پذیرش آن شرایطی را اعلام کرد، از جمله آنکه اصرار داشت در اجرای قطع نامه، بند «شناسایی متجاوز» قبل از بند آتش بس قرار گیرد.

۲- ۶. پیشین، ص ۹۰.

شورای امنیت اگر چه در قطع نـامه ۵۱۴ برای اولین بار از برقراری آتش بس و عقب نشـینی و اسـتقرار نیروهای حافظ صلح در مرز ایران و عراق سـخن به میان آورد، اما این قطع نامه زمانی تصویب شد که برتری عراق در جبهه های جنگ از بین رفته بود و نیروهـای ایران بخش عمـده ی منـاطق اشـغالی از جمله خرمشـهر را بـاز پس گرفته و در بسـیاری نقاط به مرزهای بین المللی رسـیده بودند. بنابراین هدف اصـلی شورای امنیت از تصویب قطع نامه ۵۱۴، جلوگیری از ورود نیروهـای ایران به خاک عراق تحت عنوان «به خطر افتادن صـلح و امنیت بین المللی» بود. شورای امنیت در این قطع نامه با اشاره به ماده ۲۴ منشور ملل متحد دربـاره مسـئولیت اولیه خود در حفـظ صـلح و امنیت بین المللی نیز دقیقا این هـدف را دنبال می کرد که به جمهوری اسـلامی ایران تفهیم کنـد اگر وارد خاک عراق شود براساس فصل هفتم منشور ملل متحـد مجازات هایی بر ضـدش وضع خواهد کرد. (۱) .

آیـا ایران می توانست بـا اعتمـاد به چنین عملکردی میـدان نبرد را ترک کنـد و تصـمیم گیری این گونه سازمـان هـا را درباره سرنوشت یک ملت ستم دیده بپذیرد؟!

۴- ایران پیش گام در صلح

با وجود مسائل یاد شده، امام خمینی در ۳۰ خرداد ۱۳۶۱ قبل از شروع عملیات رمضان در یک سخنرانی درباره ی اعزام هیئت صلح به ایران و عراق - که مورد قبول دو طرف باشد - گفتند:

«اشخاصی بیایند که طرفین قبول دارند و ببینند و بنشینند که ما به عراق حمله کردیم یا عراق به ما. خرابی هایی را که آنها وارد کردند ببینند و بروند شهرهای آنها را هم ببینند.»

این سـخنان به خوبی نشان دهنده ی روحیه ی مسالمت جویی ایران و پذیرش یک هیئت مرضـی الطرفین است. اما رفتار هیئت صلح چگونه بود؟ محسن رضایی فرمانده وقت سپاه پاسداران در مصاحبه ای در ۲۱ تیر ۱۳۶۱ در این باره گفت:

«امام در آخرین سخنرانی خود فرمودند که اگر هیئتی بیاید که مورد

ص: ۱۸

۱- ۷. پیشین، ص ۹۱ و ۹۲.

قبول طرفین باشد، آن را می پذیریم. و این اولین باری بود که امام این حرف را زدند و تا حالا هم سه بار هیئت نامه نوشته اند به آقای خامنه ای که شما بیایید عربستان تا صدام نیز بیاید و با هم صحبت کنید. یعنی هیئت مزبور به جای اقدام عملی در جهت شناسایی متجاوز، مذاکره با طرف متجاوز را توصیه می کند و مشخص است که در مذاکراتی از این قبیل، طرف متجاوز هیچ گاه به آنچه که دست یازیده است اعتراف نخواهد کرد به ویژه آنکه قدرت های مختلف سیاسی، نظامی و اقتصادی نیز وی را پشتیبانی می کردند.» (۱) .

۵- عقب نشینی تاکتیکی عراق

هر چند که عراق ادعا می کرد از تمامی اراضی اشغال شده ی ایران عقب نشینی کرده است، ولی واقعیت چنین نبود. ارتش عراق در جبهه های جنوب تقریبا از تمام مناطق اشغالی به مرزهای رسمی میان دو کشور عقب رانده شده بود ولی در سایر مناطق هر جا که وضعیت زمین برای نیروهایش مساعد بود، به اشغالگری و تجاوز خود ادامه می داد. البته به نوعی فریب کاری مناطقی مانند قصر شیرین، مهران، میمک و قسمت های هموار را رها کرده بود اما در ارتفاعات مسلط آق داغ، قلاویزان، میمک، حمرین و... مستقر شده بود؛ یعنی از نظر نظامی مناطق تخلیه شده را همچنان در تسلط داشت و برای نیروهای خودی ممکن نبود که بدون تلفات در این مناطق مستقر شوند. علاوه بر این، منطقه نفت شهر نیز کلا در اختیار نیروهای عراقی بود.

۶- دلایل عقب نشینی عراق

دو انگیزه و عامل برای عقب نشینی عراق می توان ذکر کرد:

الف) ناتوانی در حفظ برتری نظامی: ناتوانی نظامی عراق در رویارویی با عملیات های گسترده و محدود رزمندگان جمهوری اسلامی ایران در جبهه های جنگ، فرو رفتن در لاک دفاعی را به ارتش این کشور تحمیل کرد. رژیم عراق با این اقدام در واقع به پوشاندن نقاط ضعف خود مبادرت ورزید.

ص: ۱۹

---

۱ - ۸. علی رضا لطف الله زادگان، روزشمار جنگ ایران و عراق، کتاب بیستم: عبور از مرز، (تهران، مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ، ۱۳۸۱)، ص ۲۳ و ۲۴.

ب) تلاش برای تحمیل شرایط جدید سیاسی به ایران: با وجود مشکلات نظامی که در حفظ متصرفات گریبان گیر عراق شده بود، حکومت این کشور درصدد بود تا با عقب نشینی از برخی اراضی ایران نبرد از میدان های جنگ را به عرصه های سیاسی بکشاند و بدون آنکه شرایط ایران برای صلح در نظر گرفته شود، با به دست آوردن وجهه ی صلح طلبی، هم ایران را وادار به پذیرفتن مانور جدید خود بکند، هم با نگاهی به چند ماه آینده که قرار بود میزبانی کنفرانس سران کشورهای غیر متعهد را عهده دار شود، شرایط دلخواه را به ایران تحمل کند.

۷- امکان تهاجم مجدد عراق

مطالعه وقایع داخلی عراق نشان می دهد که توسعه، بازسازی و تجهیز ارتش و ایجاد تغییرات ساختاری در حکومت این کشور از جمله اولویت هایی بود که زمامداران عراق پس از انقلاب اسلامی به سرعت به آن پرداختند و این امر پس از روی کار آمدن صدام حسین به جای حسن البکر در تیر ۱۳۵۸ شتاب فزاینده ای یافت. در پی این اقدامات بود که ارتش عراق به ایران حمله کرد و هر چند با عملیات های پی در پی ایران از جمله فتح المبین و بیت المقدس - خسارت های فراوانی بر ارتش عراق وارد آمد ولی اندیشه تجاوز همچنان حاکمان این کشور را وسوسه می کرد و امکان بازسازی بخش آسیب دیده ارتش عراق چندان مشکل نبود لذا تجاوز مجدد عراق به مناطق آزاد شده بسیار محتمل بود.

۸- استقرار در موقعیت برتر نظامی

عراق در شهریور ۱۳۵۹ معاهده ۱۹۷۵ الجزایر را ملغی اعلام کرد و مسئولان عراق به دفعات بر بی اعتباری این معاهده تأکید کردند. همچنین وقتی که نیروهای عراقی عقب رانده شدند باز هم معاهده ۱۹۷۵ از نظر رژیم عراق بدون اعتبار بود و چون هیچ گونه معاهده صلحی نیز میان ایران و عراق منعقد نشده بود و با توجه به فاصله ۵۰۰ تا ۷۰۰ متری عراق از دو شهر استراتژیک ایران یعنی خرمشهر و

آبادان و فاصله ۱۷ کیلومتری ایران از بصره، توازن ژئواستراتژیک حتی بعد از عملیات بیت المقدس همچنان به نفع عراق بود لذا مسئولان جمهوری اسلامی می بایست برای دست آوردن این توازن و از بین بردن برتری عراق در این زمینه، اقدام می کردند زیرا این توازن بعد از عملیات بیت المقدس به وجود نیامده بود.

ص: ۲۱

عملیات رمضان

انتخاب منطقه عملیاتی و موقعیت آن

عملیات رمضان بر این اساس طراحی شد که با حضور قوای نظامی ایران در پشت رودخانه دجله و اروندرود و تسلط بر معابر وصولی بصره، در ادامه عملیات فتح المبین و عملیات بیت المقدس، عملا از نظر سیاسی - نظامی موقعیت مناسبی برای جمهوری اسلامی فراهم آید که یا غرب تن به تغییرات سیاسی در عراق بدهد یا در غیر این صورت امکان ادامه جنگ در آینده از موضع قوی تری برای ایران فراهم شود.

منطقه عملیاتی رمضان محصور است بین یک زمین تقریبا مثلث شکل به وسعت ۱۶۰۰ کیلومتر مربع که از شمال به کوشک و طلائیه (پاسگاه های مرزی ایران در جنوب هویزه) و حاشیه جنوبی هورالهویزه به طول ۵۰ کیلومتر و از غرب به رودخانه اروند (که از نقطه تلاقی رودخانه دجله و فرات به نام القرنه شروع می شود تا شلمچه در غرب خرمشهر) به طول ۸۰ کیلومتر و از شرق به خط مرزی شمالی - جنوبی از کوشک تا شلمچه به طول ۶۰ کیلومتر محدود می شود. در این منطقه روی رودخانه اروند چهار پل (دو پل در منطقه نشوه و دو پل در منطقه تنومه) احداث شده است و در جنوب غربی این رودخانه شهر صنعتی و بندری بصره قرار دارد.

رژیم عراق تا قبل از عملیات بیت المقدس چون خرمشهر را کلید بصره می دانست و از دست دادن این شهر را امکان پذیر می پنداشت در شرق بصره مواضع مستحکمی ایجاد نکرد لیکن در فرصتی که در پی حضور بخشی از نیروهای خودی در لبنان و تأخیر در اجرای

عملیات رمضان به دست آورد تغییرات مهمی در زمین منطقه ایجاد کرد که قسمت اعظم آن حاصل تجارب عملیات های گذشته بود. دشمن با احداث مواضع مثلثی شکل، خطوط پدافندی مناسبی ایجاد کرد که طراحان و مبتکران اصلی آن در گذشته اسرائیلی ها بودند. علاوه بر این ارتش عراق کانالی به طول ۳۰ کیلومتر و عرض ۱ کیلومتر را که به عنوان کانال پرورش ماهی ایجاد شده بود با پمپاژ آب در آن و احداث موانع و کمین ها و سنگرهای تیربار بسیار در اطراف آن به مانع مهم بازدارنده در مقابل تعرض نیروهای خودی به سمت بصره تبدیل کرد. همچنین در قسمت جنوبی منطقه در مقابل شلمچه آب رها کرد تا مانع از عبور نیروهای جمهوری اسلامی شود.

در جنوب غربی اروندرود شهر صنعتی - استراتژیک بصره واقع شده است که نزدیک به یک میلیون نفر جمعیت دارد و دارای پالایشگاه، کارخانه بزرگ پتروشیمی، واحد تصفیه گاز طبیعی و کارخانه های صنعتی دیگر می باشد. بخش تنومه نیز در شرق اروند بر سر راه بصره و در نزدیکی آن قرار دارد. همچنین صحرایی که در غرب بصره واقع شده است نیز سرزمین باتلاقی شمال آن، عظیم ترین منابع نفتی عراق را در خود نهفته دارد.

ضمنا جاده مواصلاتی ببغداد به کویت به نام صفوان که دارای اهمیت استراتژیکی است و تدارکات اصلی و تهیه تسلیحات و مهمات نظامی ارتش عراق از طریق آن انجام می گیرد، از جنوب بصره عبور می کند و پس از گذشتن از شهر مرزی صفوان در کویت امتداد می یابد.

وضعیت و استعداد دشمن

سپاه سوم ارتش عراق با لشکرهای تحت امر و تابعه خود مسئولیت پدافند این منطقه مهم عملیاتی را به عهده داشت. این لشکرها به ترتیب محل استقرار از شمال به جنوب به شرح زیر بودند:

لشکر ۶ زرهی، شامل: تیپ های ۲۵ مکانیزه و ۱۶ و ۳۰ زرهی

لشکر ۵ مکانیزه، شامل: تیپ های ۱۵ و ۲۰ مکانیزه و ۲۶ و ۵۵ زرهی.

لشکر ۹ زرهی، شامل: تیپ های ۳۵ و ۴۳ زرهی و ۱۴ مکانیزه.

لشکر ۳ زرهی، شامل: تیپ های ۶ و ۱۲ زرهی و ۸ مکانیزه.

لشکر ۱۱ زرهی، شامل: تیپ های ۴۷ و ۴۸ و ۴۹ پیاده.

لشکر ۱۵ پیاده، شامل: تیپ های نامشخص.

در مراحل اول، دوم و سوم عملیات رمضان لشکرهای ۳ و ۹ زرهی و تیپ مستقل ۱۰ زرهی به همراه چندین تیپ پیاده متحمل ضربات سنگینی شدند، به طوری که دشمن مجبور گردید لشکر ۳ را برای سومین بار در محل بازسازی کند و لشکر ۹ را جهت بازسازی از منطقه خارج کند و لشکرهای دیگری را از غرب به جنوب اعزام نماید.در مرحله پنجم عملیات نیز به لشکر ۵ مکانیزه ضربات سنگینی وارد شد. لشکرهایی که از جبهه ی غرب به جبهه ی جنوب اعزام شدند، عبارت بودند از:

لشکر ۱۲ زرهی، شامل: تیپ های ۳۷ و ۵۰ زرهی و ۴۶ مکانیزه.

لشکر ۸ پیاده، شامل: تیپ های، ۲۳، ۲۲ و ۲۸ پیاده.

لشکر ۴ پیاده، شامل: تیپ های ۱۸، ۵ و ۲۹ پیاده.

لشکر ۲ پیاده کوهستانی، شامل: تیپ های ۲ و ۴ پیاده.

لشکر ۱۰ زرهی، شامل تیپ های ۱۷ و ۴۲ زرهی.

همچنین تیپ های ۴۱۹، ۴۱۸، ۹۴ و ۵۰۴ پیاده؛ تیپ های ۱۰۱، ۱۰ و ۱۰۴ گارد مرزی و تیپ ۳۴ زرهی از لشکر ۱ پیاده. (۱) .

۱- ۹. سند شماره ی ۱۶۵۴۸ مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ، ۱۰ / ۵ / ۱۳۶۱.

طراحی عملیات

اشاره

یکی از طولانی ترین مباحث فرماندهان جنگ در این عملیات، اتخاذ تاکتیک و ارائه طرح مانوری جامع و کامل بود که در برگیرنده ی تمام اصول جنگ باشد. ده ها جلسه قرارگاه کربلا- و دیگر قرارگاه های تحت امر آن حاکی از اهمیت کار و منطقه و مشکلات احتمالی عملیات بود. مشکلات موجود در ارائه طراحی مناسب در این عملیات عبارت بودند از: جنگ در خاک دشمن، انبوه استحکامات عراق، اختلافات بسیار بین تعداد یگان ها و امکانات و تجهیزات خودی و دشمن؛ نداشتن انگیزه ی قوی نیروهای خودی برای هجوم به خاک دشمن و انگیزه ی قوی نیروهای عراق برای دفاع از خاک خود.

یکی از مسائل مهم برای فرماندهان – که سبب تغییر و تحولات پی در پی در جزئیات و حتی کلیات طراحی می شد و تا روز آغاز عملیات نیز همچنان این نگرانی وجود داشت – افزایش استحکامات دشمن بود. پیش بینی می شد که نیروهای خودی بخش عمده ای از توان خود را صرف درگیری با این موانع کنند و بدین ترتیب دشمن زمان را از آنها خواهند گرفت، در نتیجه رزمندگان نمی توانستند به اهداف مورد نظر در جنگ شبانه دست پیدا کنند.

از مشکلات مهم دیگر، کمبود نیرو بود. اکثر یگان ها دچار این مشکل بودند و همین سبب می شد که طرح ها با قوت و جدیت اجرا نشود زیرا حتی اولویت های طرح مانور نیز براساس تعداد نیرو مشخص می گردید. (۱) .

اهداف و مأموریت

هدف کلی طرح، پیشروی در خاک عراق، پدافند در کنار اروند از شمال تا جنوب یعنی از نشوه تا خرمشهر و نزدیک شدن به بصره بود.

۱– ۱۰. سند شماره ی ۱۰۸۶ مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ: مجموعه اسناد عملیات رمضان، ص ۳۳.

با موفقیت در این طرح، نیروهای سپاه سوم عراق از جمله لشکرهای ۵ و ۶ به طور کامل محاصره می شدند و علاوه بر تصرف بخش وسیعی از حساس ترین زمین منطقه، شمار بسیاری از نیروهای دشمن اسیر می شدند. (۱) .

سازمان رزم

قرارگاه مرکزی کربلا با چهار قرارگاه فرعی هدایت عملیات را بر عهده داشت:

۱- قرارگاه قدس شامل لشکر ۱۶ زرهی و تیپ مستقل ۴۰ پیاده از ارتش و لشکر ۱ سپاه پاسداران شامل تیپ های مستقل ۳۷ نور یا بعثت (۵ گردان) و ۴۱ ثارالله (۷ گردان).

۲- قرارگاه فتح شامل لشکر ۹۲ زرهی از ارتش و لشکر ۳ سپاه پاسداران شامل تیپ های مستقل ۱۴ امام حسین (ع) (۱۸ گردان)، ۲۵ کربلا (۱۷ گردان) و ۱۷ علی بن ابی طالب (ع) (۱۳ گردان).

۳- قرارگاه نصر شامل لشکر ۲۱ پیاده از ارتش و تیپ های مستقل ۷ ولی عصر (عج)، ۸ نجف اشرف، ۲۱ امام رضا (ع) و ۳۱ عاشورا از سپاه پاسداران.

۴- قرارگاه فجر شامل لشکر ۷۷ پیاده از ارتش و لشکر ۷ سپاه پاسداران شامل تیپ های ۳۳ المهدی (عج)، ۳۵ امام سجاد (ع) و ۱۸ جوادالائمه (ع)؛ همچنین لشکر ۳۰ زرهی سپاه و ۹ گردان توپخانه از ارتش. (۲) .

طرح مانور

خط حد و محدوده منطقه عملیاتی رمضان از کوشک در شمال آغاز می شد و تا رودخانه اروند در جنوب امتداد داشت. در این محدوده عملیات رمضان از چهار محور با چهار قرارگاه عملیاتی - محورهای شمالی، میانی (شمال و جنوب پاسگاه زید) و جنوبی - به منظور انهدام نیروهای سپاه سوم دشمن و تأمین خط اروندرود طراحی شد.

قسمتی از مسئله عمده در مانور عملیات، ضرورت هماهنگی در

ص: ۲۶

۱- ۱۱. پیشین.

۲- ۱۲. مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ، گزارش ۳۸ عملیات بزرگ، ابوالقاسم حبیبی، ص ۴۰ و ۴۱.

پیشروی قرارگاه از محورهای مختلف و حفظ جناحین بود که اساسا تحقق آن با اتکا به تلاش های مهندسی امکان پذیر بود.

از آنجا که در منطقه شرق اروند عقبه دشمن فقط متکی به چهار پل در نشوه و تنومه بود پیش بینی می شد که در صورت سرعت عمل و رعایت غافلگیری توأم با پیشروی مناسب، نیروهای زیادی از دشمن به اسارت درآیند و در عمل چیزی نظیر واقعه شکستن حصر آبادان (عملیات ثامن الائمه) تکرار شود. (۱) .

توضیحاتی درباره طرح مانور

۱- این عملیات همچون عملیات گذشته با ترکیب نیروهای سپاه پاسداران و ارتش انجام می شد. این ادغام با اینکه نکات مثبتی داشت اما در بعضی از یگان ها باعث کندی کار می شد. لزوم هماهنگی های قبل از عملیات بین واحدهایی از قبیل زرهی سپاه و ارتش، مهندسی سپاه، جهاد و ارتش، مخابرات سپاه و ارتش، توپخانه و یگان های پشتیبانی سپاه و ارتش و فرماندهی سپاه و ارتش سبب می شد که کارها به نحو مطلوب پیش نرود و در بعضی از یگان ها مسائلی را نیز در پی داشت که به آن اشاره خواهد شد.

۲- استفاده از نیروی زرهی: عملیات رمضان نخستین عملیاتی بود که یگان های زرهی خودی به این وسعت وارد عمل می شدند و عملیات سوار زرهی اولین تجربه ما در جنگ با عراق بود. البته شیوه ی استفاده ی قوای خودی از زره پوش با روش نیروهای عراق بسیار تفاوت داشت. عراقی ها در این کار تجربه های خوبی داشتند و از روز اول جنگ با این روش مناطق را اشغال می کردند و در عملیات های گذشته از جمله طریق القدس، فتح المبین و بیت المقدس تجربه استفاده از تانک و نفربر را در پاتک ها داشتند اما نیروهای خودی در این زمینه تجربه زیادی نداشتند.

از سخنان فرماندهان استنباط می شد که این روش برای ایجاد یک درگیری سنگین و رعب و وحشت در میان نیروهای دشمن اتخاذ

۱- ۱۳. محمد درودیان، خرمشهر تا فاو (تهران: مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ، چاپ هفتم، ۱۳۸۱)، ص ۲۷ و ۲۸.

نشده است بلکه بعد مسافت بین خطوط تماس خودی و دشمن و نیاز به حضور سریع نیروهای موج دوم، اردوی خودی را ملزم به استفاده از وسایلی می کرد که این نیروها را به سرعت وارد منطقه ی درگیری کند و هیچ وسیله ای بهتر از تانک و نفربر وجود نداشت، البته طرح هلی برن نیروها نیز پیشنهاد گردید که با توجه به مشکلات این کار و ابهام در موفقیت آن، رد شد.

۳- حساس بودن کل منطقه عملیاتی: عراقی ها به منطقه جنوب بیش از سایر مناطق جنگی توجه داشتند و به آن حساسیت نشان می دادند. لغو طرح مانور قرارگاه نصر مؤید این مطلب بود که دشمن اگر زمان می داشت، با توسعه آبگرفتگی، ضمن افزایش ضریب اطمینان دفاع از بصره، امکان عملیات را نیز از ما می گرفت.

در آستانه عملیات

طبق ابلاغ قرارگاه کربلا، تاریخ ۲۲ / ۴ / ۱۳۶۱ برای آغاز عملیات تعیین شد و همه ی یگان ها موظف شدند که ساعت ۲۱:۳۰ به خط دشمن بزنند و با توجه به اینکه مسیر یگان ها تا خط دشمن متفاوت بود، قرار شد یک تا دو ساعت پیش از تاریکی هوا حرکت کنند تا در زمان مقرر به خاکریز دشمن برسند.

در آخرین جلسه ی هماهنگی که با شرکت فرماندهان قرارگاه کربلا و مسئولان اطلاعات و عملیات با فرماندهان قرارگاه های عمل کننده برگزار شد، تغییرات سریع زمین منطقه به دست دشمن - که هر روزه و با شتاب صورت می گرفت - همچنین کمبود نیرو، تانک و برخی اقلام مهمات، از جمله مشکلاتی بود که فرماندهان قرارگاه ها به آن اشاره کردند. در این جلسه قرار بود آخرین تغییرات در مواضع پدافندی دشمن از روی عکس های هوایی - که یکی از هواپیماهای خودی گرفته بود - بررسی شود اما در بین جلسه خبر آوردند که متأسفانه عکس هوایی خراب شده است! با این اتفاق، اطلاع از آخرین تحولات در مواضع دشمن میسر نشد.

در این جلسه سرهنگ صیاد شیرازی ضمن بیان این مطلب که این آخرین جلسه قبل از عملیات است، توصیه های لازم را جهت اجرای عملیات طبق برنامه های تنظیم شده گوشزد کرد.

محسن رضایی نیز در سخنانی گفت:

«یک هفته پیش فکر نمی کردیم که امروز آخرین جلسه ما باشد اما تحولاتی که دشمن در طول ۴۸ ساعت گذشته به وجود آورده است ما را به این نتیجه رساند که به امید خدا و با توجهات حضرت ولی عصر (عج) فردا شب، عملیات رمضان را شروع کنیم و همه فرماندهان باید در این فرصت کم باقی مانده، همه ی کارها را انجام بدهند و تا فردا بعدازظهر همه امکانات باید آماده باشد و امشب میادین مین باید پاک سازی گردد و معابر باز شود. آنچه که ما را وادار می کند تا زمان عملیات را جلوتر بیندازیم، استفاده دشمن از تاکتیک آب است. دشمن با استفاده از تلمبه های بسیار قوی و آب کانال پرورش ماهی و اروندرود و مسطح بودن زمین، آب را در این منطقه رها کرده و آب، هم به سمت شمال منطقه و هم به سمت جنوب منطقه در حال حرکت است. ما هر چه دیرتر بجنبیم، وضع ناراحت کننده می شود و باید با مشکلات بیشتری این عملیات را به پیش ببریم. عراق با این کار، نیروهای پشت آبگرفتگی را آزاد کرده و در جای دیگر به کار می گیرد. این شرایط حکم می کند که باید با سرعت عمل کنیم. ما باید همیشه آخرین وضعیت دشمن را تجزیه و تحلیل کنیم و متناسب با آخرین وضعیت دشمن، مانور تعیین کنیم.»

وی سپس افزود:

«سرنوشت جنگ دارای نقطه ی عطفی است، یعنی ما تا الآن در زمین خودمان می جنگیدیم، الان مجبوریم که برویم در زمین دشمن بجنگیم. همین الآن هم شب نامه پخش کردند که «ما نباید تجاوز کنیم.» ما الآن آبادان و خرمشهرمان در زیر خمپاره و توپ است، ما هنوز امر دفاع را تمام نکردیم، امر دفاع هنوز برای ما واجب است و تا زمانی که خودمان را به یک جایی محکم نچسبانیم که بتوانیم با

یک نیروی کمی دفاع کنیم، [صلح] امکان پذیر نیست.» (۱) .

سید رحیم صفوی نیز درباره آخرین وضعیت منطقه عملیاتی و نیروهای دشمن گفت:

«آب الآن به خط تماس خودی رسیده و از خاکریز بچه ها هم عبور کرده است. به نظر می رسد که قصد دشمن از [ایجاد] این آبگرفتگی حفظ بصره باشد. بصره برای عراق از اهمیت بسیاری برخوردار است و سعی می کند که هر کاری که می تواند در رابطه با حفظ بصره انجام بدهد... در وضعیت نیروهای عراق تغییر خاصی به وجود نیامده است غیر از اینکه بعدازظهر دیروز حدود ۵۰ دستگاه تانک و نفربر از همین منطقه ای که آبگرفتگی ایجاد کرده است، آزاد کرده که به احتمال زیاد اینها را در جای دیگر به کار خواهد گرفت.» (۲) .

پیش بینی حمله ایران، هشدارها و تهدیدها

قدرت های بزرگ، به ویژه آمریکا که به دنبال پیروزی های پی در پی ایران در سلسله عملیات های آزادسازی، نگران پیروزی نهایی ایران در جنگ بودند با پیش بینی حمله قریب الوقوع ایران در صدد جلوگیری از موفقیت ایران بودند و به انحاء مختلف هشدار می دادند و تهدید می کردند.

آسوشیتدپرس به نقل از سخن گوی وزارت خارجه آمریکا گزارش داد:

«ایران ده ها هزار سرباز را در طول مرز خود با عراق متمرکز کرده و آماده حمله به عراق است.» (۳) .

رادیو بی.بی.سی نیز در این باره گفت:

«اظهارات اخیر مقامات ایرانی و گزارش های مربوط به نقل و انتقالات نیروهای ایرانی در مرز عراق، باعث نگرانی هایی در مورد حمله احتمالی و قریب الوقوع ایران به عراق شده است.» (۴) .

همچنین روزنامه نیویورک تایمز نوشت:

---

۱ – ۱۴. سند شماره ی ۳۲۹۲ مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ: عملیات رمضان، قرارگاه کربلا، راوی: هادی نخعی، نوار ۶۷۵۵، ۲۱ / ۴ / ۱۳۶۱، ص ۶۵.

۲– ۱۵. پیشین، ص ۱۷ و ۱۸.

۳– ۱۶. روزنامه کیهان، ۲۳ / ۴ / ۱۳۶۱، ص ۱۶، آسوشیتدپرس.

۴ – ۱۷. خبرگزاری جمهوری اسلامی، نشریه گزارش های ویژه، شماره ی ۱۱۶، ۲۳ / ۴ / ۱۳۶۱، ص ۱۹ و ۲۰، رادیو بی.بی.سی، ۲۲ / ۴ / ۱۳۶۱.

«مقامات امریکایی معتقدند که تعداد زیادی از نیروهای ایران در نزدیکی مرز عراق مستقر شده اند و احتمال دارد در ظرف چند روز آینده به آن کشور حمله نمایند.»

این روزنامه به نقل از منابع اطلاعاتی امریکا اعلام کرد که چند لشکر از ارتش ایران برای حمله به شهر بصره موضع گرفته اند.

نیویورک تایمز سپس به نقل از مقامات امریکایی افزود:

«آنان (امریکاییان) نهایت کوشش خود را به کار خواهند برد تا ایران را از حمله به خاک عراق منصرف کنند، ولی با وجود این تمام علائم و شواهد حاکی از این است که چنین حمله ای قریب الوقوع است.»

این روزنامه ها همچنین در تحلیلی به پیامدهای چنین حملاتی در منطقه خاورمیانه و تأثیر آن بر منافع آمریکا در منطقه پرداخت:

«حمله ایران به عراق برای آمریکا و همچنین برای کشورهای عرب میانه رو و در خلیج فارس از جمله کویت و عربستان سعودی که خود را مورد تهدید انقلاب ایران می دانند، مشکلات و مسائل جدی ایجاد خواهد کرد.»

نیویورک تایمز سپس افزود:

«الکساندر هیگ وزیر خارجه پیشین آمریکا در ماه گذشته گفته بود که این خطر وجود دارد که جنگ به کشورهای همسایه ایران کشیده شود و گرچه آمریکا در جنگ بین ایران و عراق یک سیاست بی طرفی اتخاذ کرده است ولی نسبت به نتایج نهایی جنگ بی تفاوت نیست. هیگ در آن زمان به ایران هشدار داده بود که آمریکا دارای منافع و دوستانی است که در مواقع خطر از آنان حمایت خواهد کرد. وی گفته بود که ادامه جنگ ایران و عراق برای امنیت منطقه خاورمیانه و همچنین برای منافع غرب در حفظ جریان منظم نفت و خلیج فارس عواقب وخیمی خواهد داشت و آمریکا نقش مؤثرتر و فعال تری را برای پایان بخشیدن به جنگ بازی خواهد کرد.» (۱) .

روزنامه واشنگتن پست نیز درباره حمله ایران به عراق، به نقل از

---

۱ – ۱۸. واحد مرکزی خبر صدا و سیمای جمهوری اسلامی ایران، «رادیوهای بیگانه»، ۲۲ / ۴ / ۱۳۶۱، ص ۵، رادیو صدای امریکا، ۲۲ / ۴ / ۱۳۶۱.

مقامات وزارت دفاع امریکا نوشت:

«۸۰ هزار سرباز ایرانی اکنون در مرزهای ایران و عراق مشغول صف آرایی هستند و ممکن است ظرف چند روز آینده جنگ تازه ای میان ایران و عراق آغاز گردد و اگر تهاجم ایران به پیروزی بینجامد، ممکن است این حملات به سقوط صدام حسین رهبر عراق منجر شود؛ ضمنا پیروزی احتمالی ایران می تواند سایر کشورهای عرب خلیج فارس را در معرض حمله اسلام گرایان ایرانی قرار دهد که در این صورت جبهه جدیدی برای آمریکا و متحدانش در منطقه نفت خیز خلیج فارس باز خواهد شد.» (۱) .

این روزنامه درباره اهداف ایران از حمله به عراق، به نقل از برخی منابع آگاه چنین نوشته است:

«ممکن است هدف عمده و مقدم نیروهای ایرانی، اصلی ترین بندر نفتی عراق یعنی بصره باشد. گرفتن بصره و چندین نقطه مهم دیگر در داخل خاک عراق ممکن است برای ساقط کردن کافی بوده و حمله ایران به بغداد برای سرنگونی صدام را غیر ضروری نماید. اما عده ای از تحلیل گران نیز معتقدند که هدف اصلی ایرانیان به دست آوردن یک اهرم فشار جدی بر عراق برای دریافت غرامت ۱۰۰ میلیارد دلار خود از آن کشور می باشد. حمله ایران ممکن است تعداد بیشتری از کشورهای عرب را به کمک عراق بیاورد و آنها را نیز در جنگ علیه ایران درگیر سازد. مصر هم اکنون مقدار زیادی اسلحه به عراق تحویل داده است.» (۲) .

واشنگتن پست معتقد است که حمله ایران به عراق، بغداد را که محل تشکیل کنفرانس آتی سران کشورهای عضو جنبش عدم تعهد خواهد بود، ناامن خواهد ساخت. این روزنامه از مقامات ایران نقل کرده است که هدف ایران از حمله به عراق، امن تر ساختن مناطق نفتی ایران است.

ص: ۳۲

۱- ۱۹. پیشین، ص ۲ و ۳.

۲- ۲۰. همان.

گزیده ی پیام امام خمینی به مناسبت آغاز عملیات رمضان

بسم الله الرحمن الرحیم

ملت مظلوم در بند عراق، عزیزان زجر دیده و شکنجه کشیده محترم بین النهرین، اکنون که برادران مجاهد شما در دفاع از میهن خود و دفع حملات دشمن اسلام مجبور شدند به خاک عراق بیایند تا به خواست خداوند متعال ملت ستم دیده عراق را از شر حزبی که در طول سلطه غیر مشروعش بر کشور اسلامی، آن چنان ضربه ها به این ملت شریف وارد کرده که قابل شمارش نیست، نجات دهند...، اکنون که قریب دو سال است به جمهوری اسلامی به جرم اسلامی بودنش حمله کرده اند و روی مغول را سفید کرده اند، هزاران جوان عراقی و ایرانی را که سرمایه های ملت خویش بودند فدای هواهای نفسانی خودشان نمودند که شما بهتر جنایات این حزب و صدام، این ابرجنایت کار را می دانید، به پا خیزید و با برادران صمیمی خود، دست اخوت اسلامی دهید و این حکومت ستمگر را از صحنه خارج کنید و خود با تضمین خود، حکومت اسلامی دل خواه را تشکیل دهید.

امام خمینی در ادامه از ملت عراق، اهالی بصره و ارتشیان عراقی می خواهند که بپاخیزند و با کمک برادران ایرانی میهن خود را نجات دهند و نگذارند مقدورات عراق در آمریکا طرح ریزی شود. امام در پایان پیام خود آورده اند:

و شما ای برادران و جوانان به کمک برادران رزمنده خود بشتابید که این لحظه از حساس ترین لحظات سرنوشت ساز است. یا پیروزی اسلام بر کفر عفلقیان و یا خدای نخواسته اگر غفلتی یا اهمالی شود، شکست اسلام و ننگ ملت برای همیشه و هیهات که شما جوانان غیور زیر بار ذلت بروید. پس تکلیف اسلامی و میهنی شما اقتضا دارد که به سوی جبهه ها جوانمردانه هجوم آورید و بکوشید تا جامه ذلت نپوشید و بدانید که روحیه ارتش عراق به کلی از دست رفته است و امروز احتیاج به شما جوانان برومند دارد. به سوی نبرد با کفر بشتابید و برادران عراقی خود را نجات دهید و برادران جان بر کف رزمنده جمهوری اسلامی را کمک کنید که فردا دیر است. از خداوند متعال نصرت اسلام و مسلمین را خواستارم.

روح الله الموسوی الخمینی - بیست و دوم رمضان المبارک ۱۴۰۲ / بیست و سوم تیرماه ۱۳۶۱ (۱) .

۱- ۲۱. مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی، صحیفه امام، جلد ۱۶، ص ۳۷۵ و ۳۷۶.

شرح عملیات

مرحله اول عملیات

عملیـات رمضان در ساعت ۲۱:۳۰ روز ۲۲ / ۴ / ۱۳۶۱ بـا رمز «یا مهـدی (عـج) ادرکنی» آغاز شـد و یگان های قرارگاه های قدس، فجر و فتح به ترتیب از شمال به جنوب به سمت دشمن پیشروی کردند.

یگان های قرارگاه دشـمن در شـمال منطقه عملیات در دو محور، محور «قدس ۱» با تیپ بعثت و محور «قدس ۲» با تیپ ثارالله (هر دو تیپ از سپاه» مأموریت خود را آغاز کردند. لشکر ۱۶ زرهی از ارتش در احتیاط این قرارگاه بود. در محور شمالی این قرارگـاه، به دلیـل برخورد تیپ بعثت به میـدان مین، درگیری بـا تـأخیر شـروع شـد. البته یگان های این قرارگاه خط دشـمن را شکستند و تیپ ثارالله پیشروی کرد، اما الحاق دو یگان میسر نشد و با تصمیم فرمانده قرارگاه قدس خاکریزی از خط خودی تا دژ عراق احداث شد تا جناح راست تیپ ثارالله تأمین شود. پاتک های دشمن از صبح شروع شد و به تدریج منسجم تر گردید و در ساعت ۱۴ در یک جنگ تن به تن قسمتی از دژ و همچنین قسمتی از خاکریز تازه احداث شده به تصرف دشمن درآمد.

بدین ترتیب جناح شـمالی مواضع خودی با تهدید جدی روبه رو شد که برای مقابله، یک گردان از تیپ بعثت وارد عمل شـد ولی به محاصـره دشـمن درآمد و تلفات سـنگینی دید. دشـمن همچنین با بهره گیری از ۶۰ تانک و نفربر پاتک سـنگینی را از سمت کوشـک آغـاز کرد که بـا واکنش شدیـد و به موقع نیروهای خودی مواجه گردیـد و با متحمل شـدن تلفات فراوان و از دست دادن ۱۵ تانک و نفربر عقب نشینی کرد.

در ادامه درگیری در محـدوده ی قرارگاه قـدس، یک گردان از تیپ ۴۱ ثارالله وارد عمل شد تا خاکریز احداث شده در شـب گذشته را به طور

کامل تصرف و آن را تکمیل کند که هم جناح راست قرارگاه فجر تأمین شود و هم برای دفع پاتک های دشمن مورد استفاده قرار گیرد که به رغم پیشروی مناسب و تلاش فوق العاده ای که انجام شد، این گردان به محاصره دشمن درآمد و موفق نشد. در ادامه یک گردان دیگر از تیپ ۴۱ ثارالله از طرف محور فجر ۱ (تیپ ۳۳ المهدی از سپاه) وارد شد که توانست با حدود ۴ کیلومتر پیشروی، آن خاکریزی را تصرف کند.

یگان های قرارگاه فجر در سمت چپ قرارگاه قدس نیز با سه تیپ به ترتیب: فجر ۱ (تیپ ۳۳ المهدی از سپاه و یک گردان از لشکر ۷۷ ارتش) در راست، فجر ۴ (تیپ ۱۹ امام سجاد با تیپ ۱ و گردان ۱۰۴ از لشکر ۷۷) در وسط و فجر ۲ (تیپ جوادالائمه از سپاه و تیپ ۲ از لشکر ۷۷ ارتش) نیز در سمت چپ و دو تیپ در احتیاط، در ساعت ۲۱:۳۰ عملیات را آغاز کردند. یگان های عمل کننده ی قرارگاه فجر با وجود تلاش و شکستن خط و پیشروی های اولیه و نیز بهره گیری از فجر ۳ (احتیاط فجر ۴)، با توجه به فشار دشمن، نتوانستند الحاق کنند و تا ساعت ۱۲ روز اول عملیات پس از عقب نشینی، در خطوط اولیه دشمن مستقر شدند. دشمن برای عقب زدن نیروهای خودی از این موضع نیز در ساعت ۱۶ پاتک سنگینی اجرا کرد ولی با مقاومت نیروهای خودی مواجه شد و با تحمل تلفات سنگین عقب نشینی کرد.

در اولین روز عملیات نیروهای قرارگاه فجر ۲۰۰ نیروی عراقی را به اسارت درآوردند و ۱۲۰ تانک و نفربر دشمن را منهدم کردند یا به غنیمت گرفتند. همچنین ۸۰۰ نیروی دشمن کشته یا زخمی شدند.

در سمت چپ منطقه عملیاتی، قرارگاه فتح که اجرای تلاش اصلی عملیات را به عهده داشت و عمدتا از یگان های سپاه تشکیل شده بود، در چهار محور به ترتیب فتح ۳ (تیپ ۱۷ قم از سپاه)، فتح ۲ (تیپ ۸ نجف اشرف از سپاه)، فتح ۱ (تیپ ۱۴ امام حسین (ع) از سپاه و تیپ ۲ لشکر ۹۲ از ارتش) و فتح ۴ (تیپ ۲۵ کربلا از سپاه) کار خود را در

رأس ساعت مقرر آغاز کرد. فتح ۳ در سمت راست هر چند به میدان مین برخورد ولی با پاک سازی مین های معابر موفق به تصرف پاسگاه زید شد سپس با روحیه ی مناسب تا ساعت ۲۴ برای تصرف اولین موضع مثلثی دشمن پیش رفت.

فتح ۲ نیز برای سرعت دادن به کار و غافل گیر کردن دشمن، تنها از یک معبر استفاده کرد و سریعا با شکستن خط نیروهای دشمن، دژ آنها را به تصرف درآورد و به سرعت به سمت نوک کانال ماهی (در ۳۰ کیلومتری عمق منطقه نبرد در اطراف نهر کتیبان که از شط العرب منشعب شده) پیش رفت.

فتح ۱ در سمت چپ فتح ۲ به سرعت موانع را پشت سر گذاشت و پس از شکستن خط و تصرف دژ دشمن به طرف کانال ماهی پیش رفت.

فتح ۴ نیز که حد جنوبی قرارگاه فتح را به عهده داشت بعد از مقداری پیشروی، به مواضع مستحکم دشمن و میدان مین برخورد کرد و دشمن که از روی دژ بر منطقه تسلط داشت آتش سنگینی را بر نیروهای این تیپ فرو ریخت اما با وجود این فتح ۴ با تحمل تلفاتی، موفق به شکستن خط دشمن شد. (۱) .

قرارگاه فتح که با شروع عملیات موفقیت های خوبی را به دست آورده بود از اولین ساعات روز اول عملیات از سمت راست و از محدوده فتح ۲ (تیپ ۱۷ قم از سپاه) با پاتک سنگین دشمن مواجه شد و از پیشروی بازماند. فتح ۳ (تیپ ۸ نجف از سپاه) نیز در ادامه موفقیت های خود تا انتهای کانال ماهی پیش رفت و پس از طی مسیر چند کیلومتری، پس از یک درگیری شدید با نیروهای تیپ ۳۰ زرهی عراق در اطراف نهر کتیبان، به سمت شمال حالت پدافندی گرفت ولی برقرار نشدن الحاق با نیروهای فتح ۲ از سمت راست این یگان، نگران کننده بود. فتح ۱ نیز توانست تا ضلع شرقی کانال ماهی پیش رود و اهداف خود را تصرف کند. قرارگاه فتح ۴ (تیپ ۲۵ کربلا از سپاه) که با مشکلات فراوانی خط دشمن را شکست، توانست با استفاده از نیروی سوار زرهی، از حاشیه آبگرفتگی به عمق مواضع

۱- ۲۲. مأخذ ۷ ص ۷۰ و ۷۴.

عراق رخنه کند و از اولین پل روی کانال ماهی گیری بگذرد و در آن سوی کانال با تصرف سر پل، موضع پدافندی بگیرد.

با توجه به خلأ موجود در بین یگان های فتح ۲ و فتح ۳، دشمن که یگان های جدیدی را به منطقه آورده بود خود را بازیافت و فشار خود را بر این منطقه متمرکز کرد.

فرمانده قرارگاه فتح برای تأمین جناح راست فتح ۳ دستور داد تا خاکریزی در حد فاصل مثلث تا خاکریز کانال ماهی احداث شود که دشمن با اجرای آتش شدید، همه دستگاه های مهندسی را هدف گرفت و این کار ممکن نشد و از سوی دیگر ارتش عراق با تیپی تازه نفس پاتک سنگینی اجرا کرد و ارتباط بین نیروهای پیشتاز و عقبه تاکتیکی فتح ۲ را مسدود و نیروهای پیشتاز را محاصره نمود. نیروهای فتح ۲ که تلفات سنگینی را در محاصره متحمل شدند، ناچار به پشت جاده زید - بوبیان عقب نشینی کردند. دشمن همچنین تهاجم گسترده ای را نیز در خط حد فتح ۴ آغاز کرد و با فشار تانک های خود، نیروهای فتح ۴ را از روی پل اول کانال ماهی عقب زد و تصمیم به محاصره فتح ۱ از سمت چپ داشت که با تدبیر فرمانده قرارگاه دستور عقب نشینی صادر شد. (۱) .

در این مرحله از عملیات تیپ های ۳۰، ۶، ۱۰ زرهی از لشکر ۶، تیپ ۸ مکانیزه از لشکر ۳ و تیپ ۴۳ از لشکر ۹ عهده دار پاتک های دشمن بودند. در این مرحله هر چند که نیروهای خودی از ۲۷ کیلومتر مواضع متصرفه عقب نشینی کردند ولی تلفات و خسارات سنگینی بر دشمن وارد آوردند.

در گزارشی از وضعیت دشمن در صبح عملیات چنین آمده است «فرماندهی لشکر ۳ در ساعت ۷:۱۵ صبح به قرارگاه «سپاه ۳» گزارش داد که ارتباط کلیه نیروهای این لشکر قطع شده و اکثر نیروها در محاصره و یا در حال فرار هستند. کلیه نیروهای دشمن به جز تعدادی محدود، با فرماندهی خود ارتباط نداشتند. گردان تانک علی نیز در محاصره قرار داشت. بعد از این شکست و درخواست کمک

۱- ۲۳. پیشین، ص ۶۷ تا ۸۱.

فوری از سپاه ۳، تا ساعاتی بعد کمکی برای یگان های عراق اعزام نشد و فقط به آنها وعده تقویت داده می شد. هیچ نیرویی از دشمن حق عقب نشینی نداشت و همه به اجبار موظف بودند تا آخرین گلوله مقاومت کنند. فرماندهان رده بالا نیز تهدید کرده بودند که در صورت عقب نشینی ، نیروهای فراری اعدام خواهند شد.

بیشترین تلفات دشمن در محدوده کانال ماهی بود. تیپ های ۸ نجف اشرف، ۱۴ امام حسین (ع) و ۲۵ کربلا درگیری سنگینی را در این نقطه به دشمن تحمیل کرده بودند و اگر این تیپ ها زمان بیشتری برای ایجاد استحکامات در اختیار می داشتند عراق هرگز توانایی باز پس گیری منطقه را نداشت. در این محدوده گردان تانک علی و گردان تانک حسن از تیپ ۲۶ زرهی لشکر ۵ و گردان تانک قبیته از تیپ ۱۲ لشکر ۳ و تیپ ۲۰ لشکر ۵ ضربات سنگینی را متحمل شدند، به خصوص تیپ ۲۶ زرهی که تا ۸۰ درصد آسیب دید.

با توجه به وضعیتی که به وجود آمد، طراحی و اجرای عملیات در سه مرحله ی پیش بینی شده به هم خورد و قرارگاه مرکزی خود را موظف دید که طرح جدیدی برای ادامه ی عملیات در نظر بگیرد.

در ادامه عملیات، نیروهای خودی هر چند اجرای مانوری را در برنامه نداشتند، ولی در یک مورد عملیاتی را در حد یک تیپ با موفقیت انجام دادند و در دفع پاتک ها نیز موفق بودند.

در اوایل صبح روز دوم عملیات (۲۴ / ۴ / ۶۱)، ارتش عراق با وارد کردن نیروهای جدید در محدوده قرارگاه قدس، به مواضع تیپ ثارالله حمله کرد و خاکریزی را که در این تیپ در شب گذشته تصرف کرده بود باز پس گرفت. با توجه به اهمیت این خاکریز، فرمانده قرارگاه کربلا تصمیم گرفت به هر نحو که شده مجددا آن را به تصرف درآورد، لذا در یک هماهنگی قرار شد نیروهای تیپ ۳۳ المهدی از قرارگاه فجر و تیپ بعثت از قرارگاه قدس و یک گردان از لشکر ۱۶ زرهی این خاکریز را تصرف کنند. در ساعت ۱۴:۳۰ با یک حمله سریع که به کشته یا زخمی شدن شمار بسیاری از نیروهای دشمن و به

غنیمت درآمدن چندین تانک و نفربر انجامید، موضع از دست رفته مجددا به تصرف نیروهای خودی درآمد.

در روز دوم نیروهای عراقی چند بار نیز در محور قرارگاه فتح پاتک کردند که همه آنها ناکام ماند و در یکی از محورها چند دستگاه تانک دشمن به غنیمت درآمد.

در مرحله اول عملیات از ۲۲ تیر تا شروع مرحله دوم عملیات، ۷۱ تانک و نفربر به غنیمت گرفته شد، ۸۵ تانک و نفربر و ۱۲ توپ منهدم شد و ۲۷۰۰ تن از نیروهای دشمن کشته یا زخمی شدند و حدود ۸۳۰ تن نیز به اسارت درآمدند. (۱) .

مرحله دوم عملیات (۲۵ / ۴ / ۶۱)

قرارگاه کربلا- برای اجرای مرحله دوم عملیات رمضان، تغییراتی در طرح مانور، منطقه عملیاتی و سازمان رزم نیروها به وجود آورد: قرارگاه نصر عهده دار اجرای عملیات در منطقه قرارگاه فتح شد با این تفاوت که در مرحله اول، هدف، عبور از پل اول کانال ماهی و نفوذ به عمق خاک عراق بود ولی در مرحله دوم، هدف اصلی گسترش سرپل به دست آمده در مرحله اول (حد فاصل دژ خودی تا جاده بوبیان - زید) تا کانال ماهی بود که در صورت پیشروی، با استفاده از آبگرفتگی سمت چپ عملیات و با احداث خاکریز در جنوب آن و نیز با تکیه بر خاکریز کانال ماهی در جلو، از منطقه متصرفه پدافند کنند.

برای اجرای عملیات، یگان های قرارگاه فتح در اختیار قرارگاه نصر قرار گرفتند و قرارگاه های فرعی زیر هدایت عملیات را از شمال به جنوب به عهده داشتند: نصر ۶ (تیپ ۱۷ و تیپ ۲ از لشکر ۹۲)، نصر ۱ (تیپ عاشورا و تیپ ۲ از لشکر ۲۱ حمزه)، نصر ۴ (تیپ ۷ ولی عصر (عج) و تیپ ۱ از لشکر ۲۱ حمزه)، نصر ۷ (تیپ ۱۴ امام حسین (ع))، نصر ۸ (تیپ ۲۵ کربلا). (۲) .

نیروها طبق زمان مقرر، در ساعت ۲۱:۴۰ وارد عمل شدند ولی دشمن با افزایش موانع دفاعی در دو روز گذشته - نظیر احداث خاکریزهای فرعی، گسترش میدان های مین و مین گذاری های جدید - سبب شد که

۱- ۲۴. مأخذ ۱۰، ص ۳۰.

۲- ۲۵. سند شماره ی ۱۶۲۹۷، مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ: عملیات رمضان، تغییرات در سازمان رزم، ۲۵ / ۴ / ۱۳۶۱، و سند شماره ی ۰۵۱ مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ: گزارش عملیات رمضان، قرارگاه نصر، راویان علی مینو و محمدتقی رضوانی، ص ۱.

پیشروی نیروها در ساعات اولیه با مشکلات بسیاری مواجه شود. به طوری که «نصر ۶» که با شکستن خط مقدم دشمن شروع موفقی داشت، با مقاومت نیروهای مستقر در خطوط بعدی و بر اثر آتش شدید توپخانه ی دشمن، نتوانست مثلثی اول را تصرف کند و به ناچار به پشت جاده بوبیان - زید بازگشت. (۱) .

«نصر۱» نیز باید هم در احداث خاکریز به «نصر ۶» یاری دهد، هم با پنج کیلومتر پیشروی، خود را به کانال ماهی برساند و در ضلع شرقی آن پدافند کند. نیروهای «نصر ۱» (تیپ ۳۱ عاشورا از سپاه) با وجود مقاومت سرسختانه ی دشمن، خط را شکستند و چهار کیلومتر پیشروی کردند، اما از یک سو عدم موفقیت نصر ۶ و وارد عمل نشدن تیپ ۱ از لشکر ۲۱ و از سوی دیگر، انبوه آتش و فشار شدید دشمن، مانع پیشروی بیشتر آنها شد. نیروهای تیپ ۳۱ عاشورا بی درنگ با احداث یک خاکریز به طول ۳ کیلومتر، در ۵ / ۱ کیلومتری هدف قصد پدافند در پشت این خاکریز را داشتند که با عقب نشینی نصر ۶، این اقدام بی فایده شد و نیروهای این تیپ به عقب برگشتند. (۲) .

«نصر ۴» در ساعت مقرر از جناح راست «نصر ۱» وارد عمل شد و در مرحله اول خط دشمن را شکست و چندین کیلومتر پیشروی کرد، اما با افزایش تدریجی مقاومت دشمن در عمق، ناچار نیروهای جدیدی برای ادامه پیشروی اعزام شدند. در ادامه درگیری «نصر ۴» نیز مجبور شد در محور تیپ ۷ ولی عصر (عج) یک گردان دیگر وارد عمل کند ولی این گردان کاری از پیش نبرد و به محاصره دشمن درآمد. با پیش آمدن این وضعیت، دو گروهان از نیروهای «تیپ ۸ نجف» که در احتیاط بودند برای کمک به نیروهای در عمق و انهدام دشمن وارد عمل شدند و اگر چه چندین تانک و نفربر عراقی را منهدم و شماری از نیروهای دشمن را هلاک یا اسیر کردند، ولی این عمل نیز در وضعیت قرارگاه «نصر ۴» تأثیری نداشت و نیروهای این قرارگاه هم زمان با فشارهای شدید دشمن، به ناچار عقب نشینی کردند. (۳) .

«نصر ۸» (تیپ ۲۵ کربلا) از جناح چپ «نصر ۶» در ساعت مقرر

۱- ۲۶. سند شماره ی ۰۲۸۹۲۰ مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ: عملیات رمضان، اسناد تیپ ۱۷ علی بن ابی طالب (ع).

۲- ۲۷. سند شماره ی ۶۰ مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ: گزارش عملیات رمضان، دفترچه راویان تیپ ۳۱ عاشورا، راوی: محمدتقی رضوانی، ۲۵ / ۴ / ۱۳۶۱، ص ۶، ۸ و ۱۳.

۳- ۲۸. سند شماره ی ۵۳ مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ: گزارش عملیات رمضان، تیپ امام حسین (ع)، راوی: سید محمد اسحاقی، ۲۵ / ۴ / ۱۳۶۱، ص ۲۷.

وارد عمل شد و هر چند بر اثر برخورد به میدان های تازه ی مین، پیشروی آن کند شد ولی پس از گذر از میدان مین، تانک های فراوانی را از دشمن منهدم کرد و با توجه به اوضاع کلی عملیات، ناچار به پشت جاده بوبیان - زید عقب نشست. (۱) .

در محور «نصر ۷»، تیپ ۱۴ امام حسین (ع) که سریع خود را به کانال ماهی رسانده بود، در زیر انبوهی از آتش انواع سلاح های دشمن، برای پدافند از مواضعی که تصرف کرده بود مشغول اقدامات مهندسی شد ولی عدم الحاق با جناح راست و نفوذ دشمن سبب شد تا قرارگاه دستور عقب نشینی بدهد.

بدین ترتیب مرحله دوم عملیات رمضان نیز بدون دستیابی به اهداف مورد نظر به پایان رسید و تنها آسیب های جدی به نیروها و ادوات دشمن وارد شد.

در این مرحله از عملیات ۱۷۰۰ تن از نیروهای دشمن کشته یا مجروح شدند و ۱۱۵ تانک و نفربر و ۱۵ خودروی عراقی منهدم و ۱۰ تانک نیز به غنیمت گرفته شد. همچنین حدود ۲۰ تن از نیروهای دشمن اسیر شدند. (۲) .

در یک جمع بندی می توان گفت مرحله دوم عملیات رمضان به پایان رسید، ولی به رغم پیش بینی های قبلی، پیروزی قاطع نظامی در بر نداشت. محسن رضایی فرمانده سپاه در مصاحبه ای ضمن برشماری برخی معذوریت ها و محدودیت ها، در تشریح اهداف عملیات و اوضاع کنونی گفت:

«خودداری ما از دست زدن به کارهایی است که دیگران آن را در جنگ اجتناب ناپذیر می دانند، ولی به دلیل اعتقاد اسلامی، ما نمی توانیم آن کارها را انجام دهیم و ملزم به رعایت اصول اسلامی هستیم. حضور ما در ۱۰ کیلومتری بصره - که بارها اتفاق افتاده و هر وقت هم بخواهیم می توانیم آنجا باشیم - با مقایسه بین ورود عراق به خاک ما و ورود ما به خاک عراق، مشخص می شود که عراق با نابودی شهرهای ما شروع کرد ولی ما در بیابان ها با ارتش عراق

۱- ۲۹. سند شماره ی ۶۳ مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ: گزارش عملیات رمضان، تیپ ۲۵ کربلا، راوی: صفر حسین پور، ۲۶ / ۴ / ۱۳۶۱، ص ۳.

۲- ۳۰. سند شماره ی ۰۰۹۷ مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ: دفترچه ثبت جنگ راوی عملیات رمضان، قرارگاه کربلا، راویان: جواد زمان زاده و هادی نخعی ۲۶ / ۴ / ۱۳۶۱، ص ۱۴۳.

درگیر شـده ایم، بـا اینکه مـا به راحتی می توانستیم بـا انواع سـلاح، جهنمی از آتش بر روی بصـره درست کنیم و پشت جبهه عراق و پشتیبانی و تـدارکات ارتش عراق را از بین ببریم که این خود در سـرعت عملیات تعیین کننـده است. ما نمی خواهیم با زدن تأسـیسات و مجتمع هـای نظـامی عراق به افراد غیر نظـامی لطمه ای وارد شود. تلاـش اصـلی ما را در این عملیات، گرفتن خاک نیست، بلکه ایجاد حرکت در خود مردم عراق است، تلاش های اصـلی ما درگیر شدن با ارتش عراق تشکیل می دهد تا به این وسـیله یـا آنها تسـلیم شونـد و مردم عراق به ما بپیوندنـد و یا در جنایت با صـدام هم دست بماننـد و نابود شونـد. اگر ما نیروی خود را صـرف گرفتن خاک بکنیم و ارتش عراق سالم و دست نخورده به آن سوی کانال برود، همچنان مزاحم خواهد بود و منظور ما که داشـتن امنیت دائمی است، عملی نخواهـد شد. در مورد ورود به خاک عراق، ما چاره ای جز این نداشتیم و نـداریم. دلاـیلی که در سـخنرانی هـا گفته می شـد، [یعنی] رسـالت انقلاـب اسـلامی برای آزادی قـدس، جلـوگیری از کـاملا امریکایی شـدن منطقه با از بین رفتن صدام و شکسـتن حلقه محاصـره سوریه به عنوان تنها کشور مجاور اسـرائیل که امریکایی نیست و تسـلیم «کمپ دیویـد» نشـده است، گرفتن ابتکـار عمـل از دست امریکـا در منطقه و تعهـدی که در مقابل شـهیدانمان داریم، همه اینها باعث شد تا ما به خاک عراق وارد شویم.» (۱) .

با اتمام مرحله دوم عملیات، دشـمن در سه روز متوالی (۲۷ / ۴ تا ۲۹ / ۴ / ۶۱) و هر روز به دفعات پاتک های سنگینی را علیه نیروهای خودی (در محورهای مختلف) انجام داد که در نهایت با مقاومت نیروهای خودی، دشـمن با متحمل شدن تلفات زیاد و از دست دادن تجهیزات قابل توجه مجبور به عقب نشینی شد.

دشـمن در پاتک های روز سوم توانست خاکریز ابرویی شکل در محدوده قرارگاه قدس را که نقش مهمی در دفع پاتک های عراق داشت، اشغال کند ولی این خاکریز پس از چند بار دست به دست شدن در نهایت به تصرف نیروهای خودی درآمد.

۱- ۳۱. پیشین.

مرحله سوم عملیات (۳۰ / ۴ / ۶۱)

در مرحله سوم عملیات، قرارگاه فتح اجرای تلاش اصلی و قرارگاه فجر اجرای تلاش فرعی عملیات را به عهده داشتند. قرارگاه فتح مأموریت داشت تا ضمن پیشروی و انهدام دشمن، حدود ۱۳ کیلومتر از ضلع شرقی کانال ماهی و آبگرفتگی منطقه به طرف انتهای کانال ماهی در اطراف نهر کتیبان را تصرف و با قرارگاه فجر الحاق کند. قرارگاه فجر که در شمال قرارگاه فتح عمل می کرد مأموریت داشت تا ضمن درگیر کردن دشمن در شمال منطقه، موضع مثلثی شکل اول را تصرف کند و خاکریزی را که در مراحل قبل در این منطقه احداث شده، تصرف و تکمیل کند تا جناح شمالی قرارگاه فتح تأمین گردد.

تدبیر ویژه فرماندهی قرارگاه کربلا در این مرحله، شرکت ندادن قوای زرهی (تانك و نفربر) بود؛ چون شواهدی از قصد دشمن برای پاتك در سراسر منطقه عملیاتی وجود داشت و هنگام درگیری تشخیص وسایل زرهی خودی از دشمن مشکل بود لذا فرماندهی قرارگاه کربلا با اتخاذ این تدبیر به یگان های عمل کننده دستور داد هر نوع وسایل زرهی را که در منطقه دیدند، هدف قرار دهند.

گفتنی است مرحله سوم عملیات در حالی آغاز می شد که:

۱- آبگرفتگی در منطقه بوبیان گسترده تر شده بود و خطر نفوذ آب به منطقه خودی وجود داشت.

۲- تغییرات عمده ای در زمین منطقه به وسیله مهندسی عراق ایجاد شده بود.

۳- یگان های زبده ای از جبهه غرب به این منطقه منتقل شده بود. (۱) .

۴- صدام با حضور در منطقه عملیاتی به فرماندهان ارتش عراق اولتیماتم داد که حداکثر طی ده روز منطقه از دست داده را باز پس بگیرند.

عملیات در ساعت ۲:۴۰ بامداد ۳۰ / ۴ / ۶۱ آغاز شد، در منطقه قرارگاه فجر یگان های این قرارگاه در شروع درگیری تعدادی از تانک ها، نفربرها و دیگر تجهیزات دشمن را منهدم کردند. در جناح

۱- ۳۲. سند شماره ی ۰۱۶۳۷۹ مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ: گزارش نوبه ای شماره ی ۹۰، از اطلاعات عملیات قرارگاه نصر، به: فرمانده قرارگاه کربلا ۳۱ / ۴ / ۱۳۶۱ و سند شماره ی ۰۳۲۸۹۲، مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ، ۳۰ / ۴ / ۱۳۶۱.

شمالی این منطقه یگان ها به میدان مین و آتش شدید دشمن برخوردند و قبل از روشنایی هوا به مواضع قبلی خود بازگشتند.

یگان های جناح جنوبی این قرارگاه نیز ضمن انهدام ادوات دشمن سه کیلومتر پیشروی کردند، لیکن عدم الحاق با نیروهای قرارگاه فتح و نرسیدن دستگاه های مهندسی سبب شد تا فرمانده قرارگاه فجر در ساعت ۳ بامداد به یگان های خود دستور عقب نشینی بدهد. تیپ ۱۷ علی بن ابی طالب (ع) در حین برگشت هدف هجوم دشمن قرار گرفت که در نبرد دو ساعته با قوای دشمن نیرو و تجهیزات زیادی از آنها منهدم کرد و در ساعت ۵ بامداد به عقب برگشت. (۱) .

در منطقه قرارگاه فتح، یگان های جناح شمالی این قرارگاه در آغاز درگیری با مقاومت و آتش شدید دشمن روبه رو شدند و تنها موفق شدند نیروها و تجهیزات بسیاری را از دشمن منهدم کنند. اما «فتح ۳» (تیپ ۲۷ حضرت رسول (ص)) با شروع درگیری ضمن انهدام انبوهی از تانک ها و نفربرهای دشمن، به سوی کانال ماهی پیشروی کرد.

تیپ ۲۵ کربلا با نام «فتح ۴» نیز با چهار گردان در جنوبی ترین بخش منطقه عملیاتی، عملیات خود را شروع کرد. وجود میدان های تازه ی مین و آتش متمرکز و انبوه قوای دشمن نتوانست حرکت این یگان را متوقف کند و نیروهای این تیپ نیز به سوی کانال ماهی پیش رفتند. (۲) .

تیپ ۲۷ حضرت رسول (ص) (فتح ۳) تا آخرین ساعات روز ۳۰ / ۴ / ۱۳۶۱ با موفقیت پیش رفت و موفق به تصرف اهداف خود شد. نیروهای این تیپ با رسیدن به کناره شرقی کانال ماهی به چپ و راست گسترش پیدا کردند و به نیروهای تیپ ۲۵ کربلا ملحق شدند، ولی با نزدیک شدن روشنایی روز ۳۱ / ۴ / ۶۱، زمان مناسب برای احداث خاکریز باقی نمانده بود و با وجود تلاش فرماندهان تیپ حضرت رسول (ص) و تیپ ۲۵ کربلا، این کار مقدور نشد و نیروهای این تیپ مجبور شدند به عقب باز گردند. (۳) .

تیپ ۲۵ کربلا که تأمین جناح چپ عملیات را بر عهده داشت، تا

ص: ۴۴

۱- ۳۳. سند شماره ی ۴۹ مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ: عملیات رمضان، گزارش قرارگاه فجر، راویان: مهرداد خبازیان و محمد گرگانی، ۳۰ / ۴ / ۱۳۶۱، ص ۷ و ۸.

۲- ۳۴. سند شماره ی ۰۱۶۳۷۷ مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ: گزارش نوبه ای اطلاعاتی شماره ی ۶۵، از قرارگاه مرکزی سپاه - اطلاعات عملیات ۳۱ / ۴ / ۱۳۶۱، ص ۳ تا ۷.

۳- ۳۵. سند شماره ی ۶۲، مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ: عملیات رمضان، گزارش راوی تیپ حضرت رسول (ص)، راوی: اسدالله توفیقی، تیر ۱۳۶۱.

آخرین ساعات روز ۳۰ / ۴ / ۶۱ موفق بود و در ادامه کار نیز توانست به سرعت نیروهای عراقی مستقر در خط حد خود را منهدم کند و در حدود ساعت ۱ بامداد ۳۱ / ۴ / ۶۱ به پل کانال ماهی برسد. این تیپ سپس جهت الحاق با تیپ حضرت رسول (ص)، نیروهای خود را به سمت شمال گسترش داد و حدود ساعت ۲:۳۰ بامداد با آن یگان الحاق کرد و کار احداث خاکریز را شروع کرد، ولی آتش بسیار شدید دشمن مانع ادامه کار دستگاه های مهندسی شد و این یگان نیز با روشن شدن هوا و نبود موضعی برای پدافند، مجبور به عقب نشینی شد. (۱) .

بدین ترتیب مرحله سوم عملیات رمضان نیز پایان یافت. در این مرحله از عملیات هر چند همه یگان ها پس از پیشروی های اولیه به مواضع قبلی بازگشتند، ولی تلفات بسیار سنگینی به دشمن وارد کردند. عکس هوایی منطقه عملیاتی که صبح ۳۱ / ۴ / ۶۱ با تلاش هواپیماهای خودی گرفته شد انهدام گسترده تانک ها و نفربرهای زرهی دشمن را نشان می داد. در این مرحله ۲۵۵۰ تن از نیروهای دشمن کشته یا زخمی و ۲۵۵ تن اسیر شدند؛ ۴۵۱ تانک و نفربر و ۱۴۲ خودرو نیز منهدم شد. با توجه به آسیب های فراوانی که به یگان های عراقی وارد شده بود، برخلاف روزهای گذشته، روز ۳۱ / ۴ / ۶۱ پاتک سنگینی علیه نیروهای خودی انجام نگرفت. (۲) .

مرحله چهارم عملیات (۱ / ۵ / ۶۱)

از ویژگی های مرحله چهارم عملیات رمضان، کاهش تعداد نیروهای عمل کننده، تغییر زمین و محدودیت آن نسبت به مراحل قبلی بود. قرارگاه فرماندهی عملیات (کربلا) به این جمع بندی رسید که در هر سه مرحله قبلی، عملیات در زمینی انجام گرفت که با توجه به ارزش فراوان آن، حساسیت دشمن را به شدت برمی انگیخت و در حقیقت به نقطه قوت دشمن حمله می شد، لذا به رغم صدمات فراوانی که به دشمن وارد می شد، نیروهای خودی بر اثر پاره ای مشکلات از جمله صرف زمان طولانی برای احداث خاکریز، موفق به نگه داری مواضع

۱- ۳۶. مأخذ.

۲- ۳۷. سند شماره ی ۱۰۷ مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ: دفترچه ثبت جنگ راوی قرارگاه فجر، عملیات رمضان، راوی: محمد گرگانی، ۳ / ۴ / ۱۳۶۱، ص ۹۸ تا ۱۰۲ و سند شماره ی ۰۱۶۴۱۰، مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ: گزارش نوبه ای اطلاعاتی شماره ۱۲۲، قرارگاه عملیاتی فتح (رکن ۲) ۱ / ۵ / ۱۳۶۱، ص ۱.

متصرفه نمی شدند. فرماندهی عملیات برای رفع این مشکل راه کار «شلمچه» را برگزید. در وهله اول، برای مرحله چهارم طرح ریزی شد که قرارگاه نصر ۱ (تیپ ۳۱ عاشورا با شش گردان و تیپ ۱ لشکر ۲۱ حمزه با سه گردان) در دو محور، محور شمالی در حد فاصل پل سوم کانال ماهی تا کوت سواری و در محور جنوبی نیز در حد فاصل تقاطع نهر خین با نهر دوئیجی تا نوک کانال ماهی عمل کند و با الحاق دو یگان عمل کننده، بدون وارد شدن به پنج ضلعی و برخورد به مواضع پیچیده آن، آنجا را به محاصره درآورند، ولی یک روز قبل از اجرای عملیات، عراق در منطقه عملیات قرارگاه نصر ۱ آب رها کرد، لذا فرماندهی عملیات، قرارگاه نصر ۱ را مأمور اجرای عملیات در شمال شلمچه (حد فاصل خاکریز نوک کانال ماهی تا ضلع جنوبی آبگرفتگی) کرد. قرارگاه نصر ۳ نیز با تیپ ۲۱ امام رضا (ع) و تیپ ۳ از لشکر ۲۱ حمزه اجرای عملیات در جنوب پنج ضلعی را بر عهده داشت.

عملیات در ساعت ۲۲:۴۰ با حرکت گردان های خط شکن سپاه آغاز شد. نیروهای خودی موفق به شکستن خط اول دشمن شدند، ولی محدود بودن زمین منطقه، وجود انواع موانع از قبیل انواع سیم خاردار و میدان های مین و تمرکز انبوه آتش توپخانه و فشار رده های بعدی ارتش عراق در منطقه، مانع پیشروی یگان ها شدند و تنها یکی از گروهان های تیپ امام رضا (ع) موفق به شکستن خط دشمن شد و تعدادی از نیروها در میدان های مین و سیم های خاردار گرفتار شدند و بقیه نیروها به عقب بازگشتند. (۱) .

طراحی مانور مرحله پنجم عملیات

در این مرحله مهم ترین تلاش عملیات به محور شمالی پاسگاه زید در حد فاصل دژ مرزی عراق و مواضع مثلثی شکل دشمن معطوف شد تا با گرفتن سر پل، زمینه برای اجرای عملیات بعدی فراهم شد.

در طرح مانور مرحله پنجم عملیات پیش بینی شده بود که برای حفظ مواضع متصرفه با تدابیر ویژه ای، خاکریزی در دو جناح عملیات

---

۱ – ۳۸. سند شماره ی ۹۵ مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ: گزارش عملیات رمضان، تیپ ۲۱ امام رضا (ع)، راوی: ابوالقاسم صیادیان، ص ۱۰ و ۱۱.

احداث شود و خط مقدم نیز با استفاده از مواضع مثلثی و احداث خاکریز از رأس مثلث ها به همدیگر، تأمین شود. در طرح مانور پیش بینی شد که قرارگاه فتح با پنج تیپ از سپاه و دو تیپ از ارتش عهده دار تلاش اصلی باشد و قرارگاه فجر با تیپ المهدی در شمال منطقه، مأموریت انهدام نیرو و تأمین جناح راست قرارگاه فتح را انجام دهد.

به دلیل شرکت نداشتن یگان های زرهی در این مرحله، مانور چنین طراحی شده بود که نیروهای پیاده ی خودی در جناحین خود به یک مانع عمده تکیه داشته باشند که در صورت پیشروی و تصرف مناطق مورد نظر، امکان پدافند از دو سمت عملیات مقدور باشد و چون منطقه عملیاتی فاقد عوارض طبیعی بود، مقرر شد که حمله در شب اجرا شود و با زدن خاکریز در همان شب، جناحین عملیات تأمین گردد. برای این منظور، دو خاکریز به موازات هم طراحی شد که ۱۰ کیلومتر طول خاکریزها و فاصله آنها از هم در حدود ۱۵ کیلومتر بود و نیروهای عمل کننده پس از پیشروی می بایست در داخل این محدوده محصور شده از جلو با تکیه بر مواضع مثلثی و در جناحین بر خاکریزهای احداث شده، پدافند نمایند. با توجه به کار عظیم مهندسی که می بایست در ناحیه ای بسیار محدود و حساس انجام می شد، توجه قرارگاه مرکزی (کربلا) و شخص محسن رضایی معطوف به توان مهندسی یگان های فتح و مخصوصا تیپ امام حسین (ع) با تکیه بر توانایی فردی «حاج رضا حبیب الهی» بود.

حاج رضا حبیب الهی بعد از اینکه به مأموریت توجیه شد، برای اجرای آن در گام اول چند دسته از رزمندگان داوطلب شهادت انتخاب کرد، دستگاه های مهندسی از قبیل لودر و بولدوزر را تحویل گرفت و راننده آنها را از میان افراد داوطلب شهادت و آماده ترین آنها برگزید. نیروها سپس با آموزش و تمرین فشرده آماده کار شدند.

قرارگاه با آگاهی از سنگینی و کندی کار احداث خاکریزها در آن میدان آتش و درگیری و اینکه نمی شد منتظر پیشروی کامل نیروها ماند تا پس از پیشروی آنها کار مهندسی را شروع کرد، زیرا وقت گیر

بود و هوا روشن می شد، در طراحی خودکار بدیع و متهورانه ای را در نظر گرفت. این چنین که تعدادی از دستگاه های مهندسی (لودر و بولدوزر) را به همراه عده ای از نیروهای پیاده که کار اصلی شان حفاظت از این دستگاه ها بود، قبل از پیشروی نیروها از دو جناح چپ و راست به مواضع دشمن فرستاده تا نزدیکی مثلثی ها که اهداف اصلی عملیات بود پیشروی کرده و از آنجا به موازات هم بدون توجه به پیشروی نیروهای خودی، از عمق خاک دشمن به طرف خط خودی شروع به زدن خاکریز کنند (۱) (۲) .

مرحله پنجم عملیات (۶ / ۵ / ۶۱)

سرانجام پنجمین مرحله ی عملیات رمضان با شرکت ۳۰ گردان رزمی از شش محور در ساعت ۲۱:۳۰ مورخ ۶ / ۵ / ۱۳۶۱ آغاز شد. در این مرحله تیپ ۳۳ المهدی سپاه مأموریت داشت با اجرای عملیات در شمال این منطقه، دشمن را درگیر و سه کیلومتر از خط خودی را پاک سازی کند، سپس با نفوذ به عمق منطقه، دشمن را منهدم نماید.

این تیپ عملیات خود را از سه محور در شمالی ترین بخش منطقه ی عملیاتی در ساعت مقرر آغاز کرد. یک محور این تیپ با نیروهای ارتش به صورت ادغامی عمل می کردند. دو محور از سه محور تیپ ۳۳ توانستند خط را بشکنند. هم زمان با پیشروی، تلاش و هماهنگی برای الحاق با تیپ ۲۷ حضرت رسول (ص) در روی دژ عراق جریان داشت.

۱- ۳۹. یکی از کارهای بسیار مهم در احداث خاکریز، نقش دقیق و حساس راهنماها بود که می بایست دستگاه ها را درست در مسیر موردنظر هدایت می کردند که کار بسیار مشکلی بود، زیرا در زمانی که آتش دشمن به طور مداوم روی این دستگاه ها کار می کند و انواع گلوله ها، خمپاره ها و تیربارها هر جنبنده ای را هدف می گیرد، هماهنگ کردن چندین دستگاه مهندسی بسیار مشکل است. حبیب الهی به راهنماها توضیح داده بود که در شب تاریک که دشمن هوشیارانه آتش می کند و منطقه پر از نیروی دشمن است، هدایت راننده های لودر و بولدوزر سخت است. آنان در بحبوحه ی عملیات - که هر جنبنده ای از انجام امور عادی عاجز است - باید با آن ماشین های عظیم الجثه که هدف مناسب و راحتی برای تیرهای مستقیم است، در دل دشمن کار کنند؛ لذا ممکن است راننده برای دوری از تیر مستقیم تانک ها، تیربارها و... مقداری عقب تر بیاید و یا به چپ و راست متمایل شود، ولی باید دقت داشت راننده ها را به هر صورتی که شده در یک خط قرارداد تا طبق گرای تعیین شده کار خاکریز پیش برود. چند شبانه روز برای این کار تمرین شد.

۲- ۴۰. سند شماره ی ۲۰۹۵۷ مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ: محسن رخصت طلب، راوی: قرارگاه فتح در عملیات رمضان، نوار شماره ی ۳۱۵۸۲، ص ۴ تا ۸ و ۱۱تا ۱۵.

تیپ ۲۷ حضرت رسول (ص) مأموریت داشت ضمن تصرف قسمت شمالی مثلث سوم به سمت چپ گسترش یافته، با تیپ ۱۴ امام حسین (ع) در چپ الحاق کند. تیپ ۱۴ امام حسین (ع) نیز مأموریت داشت که در سمت چپ تیپ ۲۷ تک کند و پس از تصرف قسمت جنوبی مثلث سوم به سمت جنوب گسترش یافته و با تصرف قسمت شمالی مثلثی دوم، با تیپ ۸ نجف الحاق کند.

این دو تیپ از ساعت ۲۱:۳۰ درگیری را با دشمن آغاز کردند و با سرعت و قدرت خط را شکستند و شروع به پیشروی به سوی اهداف کردند. فشار نیروهای خودی به حدی بود که دشمن در ساعت ۲۲:۲۰ برای جلوگیری از انهدام کامل، به نیروهای مقابل این دو یگان دستور عقب نشینی داد. هم زمان با شروع عملیات، تیم های مهندسی قرارگاه کربلا احداث خاکریز دو جناح را آغاز کردند. تیپ ۸ نجف مأموریت داشت در سمت چپ تیپ امام حسین (ع)، قسمت جنوبی مثلثی دوم و شمال مثلث اول را تصرف کند و با تیپ ۱۴ در شمال و تیپ ۱۷ قم در جنوب الحاق نماید. این تیپ پس از شکستن خط در حالی که زیر آتش شدید توپخانه دشمن پیشروی می کرد و با مقاومت شدید نیروهای عراق روبه رو بود، در نزدیکی موضع مثلثی به میدان مین برخورد و مجبور شد که در زیر آتش توپخانه معبر باز کند، در حالی که تیپ های حضرت رسول (ص) و امام حسین (ع) اعلام کردند که به اهداف خود - مواضع مثلثی شکل - دست یافته اند.

تیپ ۱۷ علی ابن ابی طالب (ع) نیز باید قسمت جنوبی مثلث اول را تصرف و با تیپ نجف الحاق کند. این تیپ نیز با شکستن خط اول دشمن، پیشروی کرد و به نزدیکی هدف خود رسید. از سوی دیگر خاکریز خودی در شمال منطقه عملیاتی با موفقیت در حال احداث بود. تیپ المهدی در این محور پس از آنکه با دشمن درگیر شد و تلفات سنگینی به او وارد کرد، مأمور شد برای کمک به تیپ ۲۷ حضرت رسول (ص)، دو کیلومتر از خط حد این یگان از دژ به طرف مواضع مثلثی را نیز بر عهده گیرد. (۱) .

ص: ۴۹

۱- ۴۱. مأخذ ۵، ص ۴۰۵ و ۴۰۶.

تیپ ۲۷ حضرت رسول (ص) و تیپ ۱۴ امام حسین (ع) در ساعات اولیه روز اول عملیات (۷ / ۵ / ۱۳۶۱) به مواضع مثلثی شکل رسیدند ولی موفق به الحاق نشدند. تیپ ۸ نجف و تیپ ۱۷ علی ابن ابی طالب (ع) نیز نتوانستند الحاق کنند. برای حل مشکل عدم الحاق بین یگان ها، قرارگاه کربلا به تیپ جوادالائمه (ع) مأموریت داد تا وارد عمل شود و این مشکل را برطرف کند. دو گردان از این تیپ از معبر امام حسین (ع) وارد عمل شدند ولی به رغم انهدام بخشی از قوای دشمن، موفق به الحاق بین دو یگان نشدند.

خاکریز جناح شمالی منطقه عملیات تا صبح ۷ / ۵ / ۱۳۶۱ به صورت دو جداره احداث شد و نیروهای تیپ حضرت رسول (ص) مثلثی سوم را پاکسازی کردند. خاکریز جناح جنوبی منطقه عملیات نیز احداث شد و تنها ۱۰۰ متر از آن باقی ماند که با روشن شدن هوا، ارتش عراق چندین تانک در منطقه مستقر کرد و با آتش آنها و نیز با تمرکز انبوه آتش توپخانه در محدوده این ۱۰۰ متر، مانع کار دستگاه های مهندسی برای احداث باقی مانده خاکریز شد، اما سرانجام با سخت کوشی مسئولان قرارگاه و فرماندهان یگان ها و از جان گذشتگی و مقاومت جانانه ی رانندگان دستگاه های مهندسی، این ۱۰۰ متر خاکریز زیر آتش شدید و بی وقفه توپخانه و گلوله های مستقیم تانک ها، پس از پنج ساعت، احداث شد. اما مشکل عمده ی دیگری سر راه موفقیت عملیات بروز کرد و آن وجود انبوه نیروهای دشمن در محدوده ای بود که تصور می شد در تصرف نیروهای خودی است. این قوای سازمان یافته دشمن در عمق منطقه نیروهای خودی، از جناح راست تیپ ۸ نجف و جناح چپ تیپ ۱۴ امام حسین (ع)، این دو لشکر را تهدید می کردند.

بعدازظهر ابهام بزرگ عملیات، یعنی علت بروز مشکل عدم الحاق بین دو تیپ ۱۴ امام حسین (ع) و ۸ نجف، روشن شد: مسئله به خاکریز جناح شمالی منطقه مربوط می شد؛ هر چند این خاکریز از خط خودی تا مثلثی دشمن به صورت دو جداره احداث شده بود، ولی این

خاکریز به جای اتصال به مثلث سوم، اشتباهی به مثلث چهارم وصل شده بود، در نتیجه عرض جبهه از ۱۰ کیلومتر به ۱۳ کیلومتر رسیده بود و این امر سبب شد تا فاصله ای بیش از سه کیلومتر (یک مثلثی) در میان نیروهای خودی باز بماند و نیروهای عراقی با نفوذ از اینجا عملیات را تهدید کنند. معضل عدم الحاق تیپ های ۸ و ۱۴ سبب شد که دشمن با تشدید فشار خود حتی الحاق تیپ های ۱۷ و ۸ و همچنین الحاق تیپ های ۱۴ و ۲۷ را آسیب پذیر کند.

در این وضعیت قرارگاه کربلا برای تداوم موفقیت عملیات تشکیل جلسه داد و تصمیم گرفت دو گردان از تیپ نجف با تیپ امام حسین (ع) به سمت شمال و دو گردان از تیپ بعثت از حدی که تیپ امام حسین (ع) پیشروی کرده است به سمت جنوب حرکت نمایند و ضمن پاکسازی دشمن در این منطقه، با هم دیگر الحاق کنند.

همچنین تیپ ۱ و تیپ ۲ از لشکر ۷۷ برای کمک به پاک سازی منطقه، به ترتیب از شمال و جنوب نیروهای دشمن را منهدم کنند. اجرای عملیات که می بایست در ساعت ۲۱ مورخ ۷ / ۵ / ۱۳۶۴ شروع می شد، به دلیل تأخیر بخشی از نیروها در ورود به منطقه، به تأخیر افتاد، در حالی که دشمن فشار خود را تشدید کرده بود. (۱) .

وقتی انتظار چند ساعته برای آمدن نیروهای ارتش به منطقه عملیاتی، فایده ای نبخشید، نیروهای سپاه به ناچار ساعت ۲۰ دقیقه بامداد ۸ / ۵ / ۱۳۶۱ عملیات تکمیلی خود را آغاز کردند و این در حالی بود که عراق با پیش بینی عملیات، یگان های خود را تقویت کرده و آماده مقابله شده بود. با وجود این نیروهای خودی تا ساعت ۳ بامداد چند کیلومتر پیشروی کردند، اما واکنش بسیار شدید دشمن مانع ادامه عملیات شد و ورود نیروهای ارتش هم که به جای دو تیپ با دو گردان، پس از ۵ ساعت تأخیر وارد عمل شدند، تأثیری نداشت. با روشن شدن هوا و درک اینکه موفقیت امکان پذیر نیست، دستور عقب نشینی صادر شد و تا ساعت ۶:۳۰ بامداد نیروها همگی به عقب بازگشتند. بدین ترتیب آخرین مرحله عملیات رمضان نیز بدون

ص: ۵۱

۱- ۴۲. مأخذ ۵، ص ۴۱۴ و ۴۱۶.

دستیابی به موفقیت پایان یافت.

صرف نظر از وضعیت خاص مرحله پنجم که نیروهای خودی تا آستانه تثبیت منطقه تصرف شده پیش رفتند، وضع حاکم بر تمام مراحل عملیات این بود که نیروهای خودی پس از فتوحات درخشان فتح المبین و بیت المقدس، این بار گویا با پدیده جدیدی روبه رو شده بودند، واقعیتی که هیچ کس مایل به پذیرش آن نبود و آن این که دشمن این بار، هر چه منهدم می شد، پا پس نمی گذاشت.

بخشی از ماجرا این بود که دشمن نیروهای پیاده خود را در پناه تجهیزات زرهی و آتش توپخانه و میدان مین قرار داده بود تا تاریکی شب را که پوشش نیروهای پیاده خودی برای نبرد بود - به صبح برساند و آن گاه مانع تثبیت پیشروی های انجام شده بشود و با برتری آتش و زرهی، نیروهای خودی را عقب براند. دشمن به دلیل عدم محدودیت در تأمین سلاح و تجهیزات، دغدغه انهدام تجهیزات را نداشت و با تدابیر متعدد - از جمله تدبیر یاد شده - حتی المقدور مانع انهدام وسیع و یا اسارت گروه های چند هزار نفره نیروهای خود می گردید. (۱) .

خاکریز سرنوشت ساز

با شروع مرحله پنجم عملیات، نیروهای تأمین کننده دستگاه های مهندسی همراه نخستین گروه تک ور شروع به پیشروی کردند و با نفوذ تا عمق مواضع دشمن، لودرها و بولدوزرها را هم پشت سر خودشان به دل دشمن بردند. با یک تأخیر یک و نیم ساعته، مقاومت دشمن در هر دو جناح در هم شکسته شد و نیروها به محل مورد نظر رسیدند. آنها احداث خاکریزها را از محل مثلثی ها به سمت مواضع خودی شروع کردند. خاکریز احداث شده در شمال منطقه (یعنی خاکریز سمت راست) با دقت و سرعت پایان یافت. حاج رضا حبیب الهی خودش مستقیما از جلوترین نقطه ای که رزمندگان حضور داشتند، بر عملیات مهندسی نظارت می کرد. اما در جناح چپ منطقه عملیاتی کار گره خورد. در این جناح مقاومت شدید دشمن و

۱- ۴۳. مأخذ ۵، ص ۴۲۵ و ۴۲۶.

وجود تیربارها و دوشکاهای فراوان، تیم های عملیاتی به سختی توانستند نفوذ کنند و تانک های متعدد دشمن که در این منطقه بودند، کار را به نحو دیگری رقم زد و در مجموع، مقاومت نیروهای عراقی، آتش تیربارها و تیر مستقیم تانک اجازه نداد تا کارها طبق طراحی قبلی پیش برود. رزمندگان کار خود را متوقف نکردند و ادامه دادند ولی در آن وضعیت بسیار دشوار، عملیات احداث خاکریز طبق برنامه پیش نرفت و به صورت کامل تمام نشد. قرار بود خاکریز احداثی در منطقه دشمن و خاکریز ایجاد شده در منطقه خودی در نهایت و در وسط به هم وصل شوند که عملیات به طور کامل انجام نگرفت و حدود یک صد متر در وسط، بین دو خاکریز فاصله مانده بود که عملیات احداث به سبب روشنایی صبح، متوقف شد. دشمن که این مسئله را فهمیده بود، نیروها و تجهیزات خود را چندین برابر کرد. ارتش عراق اگر موفق می شد که مانع اتصال این خاکریز شود، می توانست با قوای زرهی به مواضع نیروهای خودی نفوذ کند و کار را پایان دهد و یا چون نیروها از این جناح آسیب پذیر بودند، مانع رفت و آمد و تدارک آنها در جلو شود. دشمن برای این کار، حدود ده دستگاه تانک به میدان آورده و در فاصله حدود یک کیلومتری در مقابل این شکاف قرار داده بود. تانک ها به نوبت در این منفذ یک صد متری تیر مستقیم می زدند تا به هر صورتی که شده مانع اتصال دو قسمت خاکریز شوند. علاوه بر آن، چند گروه توپخانه و کاتیوشا نیز این منطقه را هدف گرفته بودند. ولوله عجیبی آن محدوده را فرا گرفته بود؛ نیروهای خودی و مسئولان عملیاتی همه جمع شده بودند و می خواستند به هر نحوی که شده دو قسمت خاکریز را به هم وصل کنند و به این مسئله خاتمه بدهند. حاج رضا حبیب الهی هم از سمت راست فارغ شده و به یاری آمد، ولی چشمان سرخ شده او که به پیاله خون شبیه بودند، از خستگی بسیار و بی خوابی مفرط وی خبر می دادند که توان او را گرفته و تنش را فرسوده بود به نحوی که هنگام راه رفتن تلوتلو می خورد و حتی حرف زدنش هم طبیعی نبود.

ص: ۵۳

غیر از ایشان، علی ردانی پور فرمانده قرارگاه فتح و حسین خرازی فرمانده تیپ ۱۴ امام حسین (ع) نیز آمده بودند.

احمد کاظمی فرمانده تیپ ۸ نجف که شب سخت و طاقت فرسایی را پشت سر گذاشته بود، همچنان در تلاش بود که این صد متر خاکریز را به هم وصل کند. «کاظمی» چند راننده نفربر، لودر و بولدوزر داوطلب شهادت از میان بچه های تیپ انتخاب کرد. او به راننده نفربرها مأموریت داده بود تا در حد فاصل یک صد متر باقی مانده خاکریز، در مقابل دید دشمن به چپ و راست حرکت کنند و گرد و خاک به پا کنند تا دشمن نتواند این رخنه را به خوبی تشخیص داده، دستگاه های مهندسی را هدف قرار دهد. خودش هم بلندگویی دست گرفته و بدون ترس در وسط این یک صد متر به چپ و راست می دوید، در حالی که گاهی دعای فرج می خواند گاهی به دستگاه ها دستور می داد گرد و خاک کنند. او علی الدوام می دوید و دعا می خواند، می گفت: «نفربر گرد و خاک کن، لودر بیل بزن، بیلت را بالا بیاور، بالاتر، بارک الله لودر! آفرین لودرچی! نفربر خاک کن خاک کن. اللهم کن لولیک الحجه بن الحسن العسگری». تمامی این کارها در جلو دید دشمن انجام می گرفت. همه سینه به سینه ی تانک های دشمن، جسورانه در فکر ادامه کار و تکمیل خاکریز بودند، صحنه ی غریبی بود، تصویر کاملی از شوق و خدمت به اسلام و ایثار و فداکاری. در این حین راننده یک لودر از فرط خستگی از حال رفت و به پایین افتاد. بچه ها فورا دور و برش را گرفتند، آبی به صورتش زدند. ردانی پور نیز که در آنجا حضور داشت سریعا به بالینش رفت و او را تشویق کرد و از زحمات او قدردانی نمود، اما کس دیگری برای جایگزینی وی نبود ناچار دوباره برخاست و کار را ادامه داد. چند دقیقه بعد گلوله توپ به کنار لودر خورد و آن را به آتش کشید. راننده لودر نیز زخمی شد و به عقب منتقل گردید. در همین لحظات چند دستگاه مهندسی با راننده از راه رسیدند. با تلاش بی وقفه اینها خاکریزها به هم وصل شد و نزدیک ظهر کار تمام شد. هر چند

چندین تن از رانندگان این وسایل و مدافعان آنها به شهادت رسیدند.

در واقع خاکریزی که حدودا ۹ / ۹ کیلومتر آن در طول هشت ساعت در شب احداث شد برای تکمیل یک صد متر باقی مانده آن در طول روز، که دشمن به مقابله برخاسته بود، حدودا پنج ساعت طول کشید و ضایعاتی به جا گذاشت.

ظهر که مسئولان عملیات تیپ ها و تیم های مهندسی برای ارائه گزارش به قرارگاه آمدند، همگی با چشم های سرخ شده، لباس های خاک آلود و تنی خسته بر سر سفره نشستند... حبیب الهی که به قرارگاه آمد چشمانش مثل هلو شده بود، قرمز و باد کرده، انگار می خواستند از حدقه در بیایند! شاید دو روز بود که نخوابیده بود. از بس که گرد و خاک و دود بر روی مژه هایش نشسته بود، مژه هایش به هم چسبیده بودند. لباس ها و صورتش پر از گرد و خاک و دود و باروت بود، اصلا قیافه غیرطبیعی داشت، انگار از وسط آتش درآمده بود! منظره عجیبی پیدا کرده بود. هر کس که حاج رضا را می دید، مات می ماند که این آدم چه قیافه ای پیدا کرده است. (۱) حبیب الهی، ردانی پور و خرازی در ادامه ی نبرد با دشمن، در عملیات های دیگری به شهادت رسیدند.

سخنرانی فرمانده کل سپاه و تأکید بر صبر و استقامت و آمادگی برای نیل به پیروزی

در اوضاع نامناسب پس از عملیات رمضان یکی از مهم ترین دغدغه های فرماندهی جنگ به خصوص فرمانده کل سپاه، توجیه نیروهای عملیاتی درباره وضعیت پیش آمده در عملیات رمضان بود. در این میان به خصوص آنچه به سپاه مربوط می شد به دلیل وجود عنصر داوطلبی و عقیده نیرومند در نیروهای رزمنده تحت امر سپاه، مسئله بسیار مهمی بود که اگر به درستی انجام نمی شد و عنصر روحیه و ایمان به تشکیلات و سازمان رزم موجود به خطر می افتاد، اساسا ادامه جنگ و دفاع مورد سؤال قرار می گرفت. سخنرانی محسن

۱- ۴۴. سند شماره ی ۲۰۲۵۷ مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ: پیاده شده نوار مصاحبه محسن رخصت طلب، راوی: قرارگاه فتح ۲۳ / ۵ / ۱۳۷۵، ص ۸ تا ۱۳.

رضایی فرمانـده کل سـپاه در پایگاه شـهید بهشتی برای شـمار بسـیاری از نیروهای عملیاتی و سـتادی، نمونه ای از این اقدامات است که به قسمت هایی از آن اشاره می شود:

«در عملیات های گذشـته ما در هر جا به سـراغ دشـمن می رفتیم، تا دشـمن می آمد خودش را پیدا کند با دورهای ۳۰ الی ۴۰ کیلومتری عقبه اش بسـته می شـد، اما جاهایی که با تک جبهه ای با دشـمن مواجه می شـدیم، به دلیل تمرکز بیشتر و رده های بیشتری که دشمن داشت، موفقیت ما کم تر از جاهایی بود که دشمن را دور می زدیم. با همه این مسائل [از آغاز جنگ] بیش از ۵۰ هزار اسیر از دشمن گرفته ایم، نزدیک ۹۰ هزار نفر از دشمن کشته و قریب ۱۷۰ هزار نفر از دشمن مجروح شده است و خداونـد قـدرتش را به ما نشان داد... در عملیات بیت المقدس ما مقدمه کوچکی را در آزمایش گذراندیم و در عملیات فعلی داریم یکی از بزرگترین آزمایشات تاریـخ انقلاب اسـلامی را می گذرانیم. ما که از پیامبر خدا عزیزتر نیستیم؛ همه شـما سـراغ دارید آن نیروی تأمینی که برای تنگه احد گذاشـته بودند وقتی دشـمن هزیمت کرد، به امید غنایم تنگه را رها کردند و نیروی دشـمن بازگشت و شـد آنچه شـد تا جایی که عـده ای فرار کردنـد و عـده ای فریاد زدند. «کجا؟! اگر پیامبر خدا کشـته شده، خـدای پیـامبر که زنـده است.» چنین آزمـایش بزرگی را پیامبر خـدا در جلو داشت. در آیاتی که در سوره آل عمران در مورد همین جنگ احـد مطرح شـده، آیات چنین شـروع می شود: «و لا تهنوا و لا تحزنوا و انتم الاعلون ان کنتم مؤمنین. شـما سسـت نشوید و شـما غمگین نشوید و شما برترید اگر مؤمن باشید.» بعد ادامه می دهد که «ما ایامی داریم در خلقت که این ایام را هر چنـد مدت بین مردم می گردانیم و هر چند مدتی نوبت عده ای برای آزمایش می شود و در این آزمایش شان می خواهیم که مجاهدین شما و صابرین شما را تشخیص بدهیم و فکر نکنید که شما همین طوری به بهشت می روید.»

این مسائل بایـد اتفاق بیفتد تا شـناسایی بشود و خداوند شـهدایی را از بین شـما انتخاب بکند... که شاهد باشـند در روز قیامت چه کسی

استقامت کرد، چه کسی مبارزه کرد، چه کسی مجاهده کرد و چه کسی هم در رفت... ما الآن در موقعیتی هستیم که ریگان صحبت می کند که «یک ابرقدرت بنیادگرا در سطح منطقه دارد ظهور می کند و ما هر چه قدرت داریم باید به کار بگیریم و جلو این قدرت را بگیریم.» من یک آمار خدمت برادران ارائه می دهم از همین عملیات دو شب گذشته تا ببینید چه اندازه قدرت اسلام قدرت ظاهری کفر را در هم شکست. در عملیات دو شب گذشته برادران ما عملیاتی در مواضع لشکر ۵ زرهی عراق شروع کردند که ۲ تیپ به این لشکر مأمور شد و ۲ تیپ در احتیاط این لشکر بود. یعنی مجموعا ۷ تیپ یعنی قریب ۷۰۰ تانک و نفربر و ۷ هزار تک ور و مسلح در قسمتی که توی زمین رفته بود و جلو خودش را مین گذاشته بود و آن شب دقیقا آماده باش کامل بود... با اینکه دشمن این را فهمیده بود، تمام تانک ها و نفربرهای ردیف اول فرصت تکان خوردن را پیدا نکرده بودند و همه با خدمه در جا سوخته بودند ولی آنهایی که در خط دوم مستقر بودند، توانستند به سرعت خود را از منطقه خارج بکنند که با اینکه برادران جلو رفته بودند و دشمن در وسط اینها [رزمندگان] باقی مانده بود، از فردا صبح تا بعدازظهر در مقابل پاتک های وسیع دشمن مقاومت بسیار جانانه ای کردند. از تیپ ۵۰ زرهی لشکر ۱۱ فقط یک فرمانده تیپ ماند. ساعت ۲ الی ۳ [بعد از] نیمه شب فرمانده چند تا لشکر - که یکی از افراد بعث بود - بهش می گفت: «مقاومت کن، برایت نیرو می فرستیم». طرف گریه می کرد و می گفت: «معلوم می شود صدایت از جای گرم در می آید. من از ۱۳۰ تانک و نفربر ۸ تانک بیش تر برایم نمانده است. من چه مقاومتی بکنم؟! «هر چه بهشان دستور داده می شد، صریحا فرمان فرماندهان بالاتر را رد می کردند و می گفتند: «ای کاش می آمدید اینجا و صحنه را می دیدید. شما زیر کولر نشسته اید و به ما دستور می دهید، ما قبول نداریم.» ما در این عملیاتی که در جلو داریم به برادران باید عرض کنم ما ۷۰٪ تاکتیکمان انهدام نیرو است و ۳۰٪ زمین است. البته اگر بتوانیم زمین را هم بگیریم و بمانیم. برای مان خوب است، خیلی هم

خوب است، اما هدف اصلی زمین نیست ولو آن قدر هم خوب باشد؛ هدف اصلی ما انهدام نیرو است... در این دشت وسیع، دشمن که می خواهد همه جا را پر بکند. جلو ما، برای اولین بار به یک قدرت خطی تبدیل شده است. همیشه باید از ۷، ۶، ۵ رده دشمن عبور می کردیم، اما الآن دشمن برای ما یک خط نازک تبدیل شده است و می خواهیم کاری بکنیم ان شاءالله که ما مسئله صدام را این طرف اروند تمام کنیم و علت نام گذاری عملیات به «رمضان» هم همین است.رمضان یعنی پاک سازی شیاطین، چه پاک سازی شیاطین از نفس انسان و چه پاک سازی شیاطین از اجتماع انسانی، و صدام و حزب بعث باید پاک سازی بشوند. اسمش را گذاشتیم. «عملیات رمضان» و با رمز «یا مهدی (عج)» هم شروع کردیم که مسئولیت دارد از طرف خدا که این زمین را پاک کند. می بینید چقدر تطبیق دارد، اما ممکن است برای پاک سازی باید صبر حضرت مهدی (عج) را داشته باشیم و باید داشته باشیم و من این نکته را خدمت برادران بگویم: همیشه بین وضعیت طبیعی زمین، آسمان، روزها، ایام و عملیات یک تناسب بسیار عجیبی بوده؛ عملیات فتح المبین که ما با اسم حضرت فاطمه زهرا (س) شروع کردیم آن چنان سریع و گسترده به پیش رفت که تمام خود ما را دست پاچه کرد! خیلی سریع! زیرا که خود حضرت فاطمه (س) یک نزدیکی بسیار وسیع نزد پروردگارش داشت و خداوند هیچ چیزی را تحمل نمی کند که حضرت فاطمه (س) بخواهد و نشود. هر کدام از ائمه ما خصوصیاتی داشتند. عملیات بیت المقدس ۱ که با اسم حضرت امیر (ع) شروع کرده بودیم، آن مراحل اول و دوم و سومش یک صبر بزرگی ما می خواستیم که تحمل بکنیم و عجیب بود که این عملیات صبر لازم داشت، اصلا بدون اینکه ما بدانیم عملیات این قدر طول می کشد، اصلا خود به خود این طوری می شد قضایا و با اسم پیامبر عملیات ما به پیروزی کامل رسید. الآن هم برادران، وضعیت این است اگر حضرت مهدی (عج) را می خواهید، باید صبر حضرت مهدی (عج) را هم داشته باشید.

[تکبیر حضار] یعنی ممکن است یک وقت آب دیر برسد، یخ دیر

برسد، مهمات کم باشد. برادران کمتر برسند به شما، شما این را بدانید.

برادران، ما عملیات آبادان را با چقدر شروع کردیم؟ ۲۷۰۰ نفر؛ بلافاصله عملیات طریق القدس را با ۶ هزار نفر یعنی دو برابر؛ عملیات فتح المبین با ۳۰ هزار نفر؛ عملیات بیت المقدس با ۵۴ هزار نفر از عملیات آبادان تا عملیات فتح المبین و بیت المقدس ۱۰ ماه نگذشته بود، در مدت ۱۰ ماه قدرت رزمی مان را از ۳ هزار رساندیم به ۶۰ هزار نفر، یعنی ۱۸ لشکر خوب: کادر فرماندهی، فرمانده گروهان، فرمانده گردان، فرمانده تیپ، فرمانده لشکر، مسئول تدارکات، مهمات، غذا و یکی از عجایب این انقلاب، این قدرت رزمی جدید بود که با یک سرعت بسیار زیادی تشکیل شد. هدف عملیات رمضان، پاک سازی حزب بعث بود، آیا ما نمی توانستیم توی مملکت خودمان باشیم و کاری به پاک سازی حزب بعث نداشته باشیم؟ نه نمی توانستیم، ما مجبور بودیم برای دفاع از خودمان حزب بعث را از بین ببریم... خداوند امر دفاع را بر ما واجب کرده و ما باید این کسانی را که آتش بر روی مردم ما می ریزند، اینها را از بین ببریم و مجبوریم دفاع کنیم.

ما اگر بخواهیم از کشورهای اسلامی دفاع کنیم، از حیثیت اسلامی دفاع کنیم و اسرائیل، این سرطان را در منطقه از بین ببریم، هیچ راهی نداریم مگر اینکه از کربلا برویم. باید برادران ما این را بدانند که همین الآن ما حداقل یک میلیون فرد آموزش دیده ی جبهه رفته داریم که در هیچ جای دنیا این طوری نیست که سربازانش در جبهه های جنگ آموزش دیده باشند، اما ما الحمدلله چنین قدرتی را در مملکت مان داریم. اما حفظ این قدرت، اتکا به دو عامل است: ۱- صبر و استقامت. ۲- کسب تجربه. این دو تا را باید در خودمان به وجود بیاوریم که با حفظ اصل توکل به خدا و اخلاص در راه خدا بتوانیم ان شاءالله خودمان را برای پیاده کردن اهداف مقدماتی ظهور حضرت آماده بکنیم.

خدمت امام که ما رفته بودیم، در عملیات طریق القدس که تعدادی برادرها نگران بودند از تعداد تلفات، از امام سؤال کردیم که آقا بعضی برادران می گویند که این همه شهید و زخمی که دادیم، فردا روز

قیامت ما چطور جواب بدهیم؟ امام نگاهی به جمعیت کرد و گفت که:

«شما بروید خدا را شکر بکنید که خدا شما را برای این کار انتخاب کرده، هر کس لیاقت این کار را ندارد. شما می دانید دارید چه کاری می کنید، شما دارید کار انبیاء خدا را انجام می دهید و ای کاش که من هم مثل شما یک پاسدار بودم.»

این تذکر را به برادران بدهم که مأموریت ما همچنان ادامه دارد و انتظار این را داریم که ان شاءالله بقایای صدامیان را با ذلت به گونه ای برسانیم که دشمن به سقوط کشیده شود و ان شاءالله این عملیات رمضان که با امید پاک سازی و با هدف پاک سازی شروع شده است، بتواند ان شاءالله نظام بعث را در مملکت عراق از بین ببرد و مردم عراق واقعا از این ظلم طاقت فرسایی که شاید ده ها برابر ظلم شاه و شاهانی که در این کشور بودند الآن بیشتر است در مملکت عراق و ما بتوانیم با توکل به خدا این ظلم را از بین ببریم و این لازمه اش ان شاءالله آمادگی هر چه بیشتر برادران برای عملیاتی است که ان شاءالله به زودی به شما ابلاغ می شود و ان شاءالله امیدواریم که با قدرت به این عملیات تان بپردازید. و توصیه آخرم این است که برادران این روح که در برادران وجود دارد، این روح خدادادی است. این مرثیه هایی که می خوانید، این دعاهایی که می خوانید، قدر این دعاها را بدانید و شخص امام هر وقت خدمتشان می روم ایشان یکی از نکات پیروزی ما را این دعاها می دانند و می گویند: «تا زمانی که ملت با امام حسین (ع) است، ملت ما شکست ندارد. تا زمانی که ملت ما این چنین گریه می کند و به صحنه های جنگ می رود. این ملت شکست ناپذیر است.» و من امیدوارم که در پیروزی ها غرور ما را نگیرد و به ضعف خودمان در مقابل قدرت لایزال پروردگار همیشه اعتراف داشته باشیم و از خدا بخواهیم همیشه لطف حضرتش را شامل حال ما بگرداند. والسلام علیکم و رحمت الله و برکاته.» (۱) .

۱- ۴۵. سند شماره ی ۷۱۰۸ / ن مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ: سخنرانی محسن رضایی در قرارگاه نصر در جمع نیروهای عملیاتی و ستادی سپاه و بسیج شرکت کننده در عملیات رمضان، ۸ / ۵ / ۱۳۶۱.

نتایج و ارزیابی عملیات

نتایج عملیات

اگر چه جمهوری اسلامی در عملیات رمضان به اهداف از پیش تعیین شده خود دست نیافت، ولی با اجرای این عملیات و ورود به خاک دشمن نشان داد که در دستیابی به حقوق خود مصمم است. علاوه بر این، در پی این عملیات مسئولان جمهوری اسلامی متوجه شدند که برخلاف گذشته با شرایط کاملا جدیدی در جنگ مواجه شده اند. بر همین اساس، می بایست استراتژی جدیدی تدوین می شد، لیکن در این خصوص دو دیدگاه متفاوت بروز کرد. عده ای کسب یک پیروزی بزرگ را برای پایان دادن به جنگ کافی می دانستند و عده ای دیگر به تلاش همه جانبه برای نیل به پیروزی نهایی معتقد بودند.

در عملیات رمضان ۴ لشکر و ۳ تیپ زرهی دشمن بین ۲۰٪ تا ۶۰٪ منهدم شد و ۹ تیپ پیاده دشمن بین ۲۰٪ تا ۱۰۰٪ خسارت و تلفات را متحمل گردیدند. در مجموع بیش از ۱۰۰۰ تانک و نفربر دشمن و نیز تجهیزات و سلاح های بسیاری دیگر از دشمن منهدم گردید، حدود ۷۰۰۰ تن از نیروهای دشمن کشته و ۱۳۱۵ تن اسیر شدند. (۱) .

ارزیابی عملیات رمضان

آنچه در عملیات رمضان مهم بود و خطوطی برجسته را در تاریخ جنگ و انقلاب اسلامی ترسیم کرد. گذشته از انهدام وسیع دشمن، اتخاذ استراتژی جدید «تنبیه متجاوز» و تصمیم گیری برای پیشروی به داخل خاک عراق بود. این امر در واقع، به معنی مقابله با تمامی فشارهای سیاسی - تبلیغاتی دنیای استکبار بود و این معنا را به غرب تفهیم کرد که جمهوری اسلامی پس از پشت سر گذاشتن مرحله

۱- ۴۶. مأخذ ۱۰، ص ۳۳.

بیرون راندن متجاوز از سرزمین های اشغالی، مصمم به ادامه نبرد تا تحقق خواسته های به حق خود می باشد.

گذشته از این، عملیات رمضان در بعد نظامی فراتر از توانمندی های جمهوری اسلامی بود و عمدتا می بایست به عنوان یک تجربه، نصب العین تبیین مرحله جدید جنگ می شد. به عبارت دیگر، عملیات رمضان خاطرنشان می ساخت که با تغییر زمین نبرد و نیز اتخاذ استراتژی دفاع مطلق از سوی دشمن، استمرار جنگ نیازمند شرایطی جدید است که بدون در نظر گرفتن آنها نتایج مطلوب حاصل نخواهد شد. این شرایط عبارت بودند از:

۱- فراهم آوردن تمامی شرایط و لوازم پیشروی.

۲- افزایش توانایی مهندسی.

۳- گسترش سازمان رزم به طور کلی، به صورتی که با طولانی شدن جنگ و درگیری، امکان و توانایی ادامه نبرد با دشمن را از دست ندهیم.

۴- گسترش سازمان یگان های زرهی، به منظور امکان ادامه جنگ در روشنایی روز و رویارویی با نیروهای زرهی دشمن. (۱)
.

۱- ۴۷. مأخذ ۱۰، ص ۳۳ و ۳۴.

بازتاب عملیات رمضان

واکنش دولت ها و رسانه های خبری

آغـاز عملیات رمضان به عنوان مرحله جدیـد و سـرآغاز تحول جدیـدی در جنگ ایران و عراق، بازتاب گسترده ای در مجامع سیاسـی بین المللی داشت. ریگـان رئیس جمهور آمریکـا، پس از اطلاع از خـبر حمله ی ایران، در دیـدار بـا رهبران کنگره ی آمریکا گفت:

«تهاجم نیروهای ایران به عراق می تواند تمام منطقه را به خطر بیندازد.» (۱) .

در پی این دیـدار، کـاخ سـفید بـا انتشـار بیـانیه ای ضـمن ابراز نگرانی از حمله ایران به عراق، به کشورهـای عربی حوزه خلیج فارس پیشنهاد کرد که برای حفظ امنیت در منطقه، با آمریکا به مشورت بپردازند.

کاخ سفید در این بیانیه اعلام کرد:

«حمـایت آمریکـا از کشورهای منطقه که احساس می شود با این جنگ مورد تهدیـد قرار گرفته انـد، به خوبی مشـهود است و آمریکا برای مذاکره با این کشورها جهت حمایت از امنیت آنها آماده است.»

منشـی مطبوعـاتی کـاخ سـفید در این بـاره گفت که مـذاکرات بـا کشورهای منطقه جهت ارزیابی اثرهای کوتاه مـدت یا دراز مدت حمله ایران، ادامه دارد. (۲) .

روزنامه واشنگتن پست نیز به نقل از مقامات امریکایی نوشت:

«خبر این عملیـات (رمضـان) زنگ خطر را برای واشـنگتن به صـدا درآورده است و پیروزی ایران در این عملیات، اوضاع را به طور جدی پیچیده خواهد کرد.»

این روزنامه احتمال قرار گرفتن آمریکا در کنار عراق را جدی تر از گذشـته مطرح کرد. (۳) روزنامه واشنگتن پست در شماره ی دیگر به نقل از مقام های برجسته آمریکایی نوشت:

۱- ۴۸. مأخذ ۱۳، ص ۲.

۲- ۴۹. روزنامه کیهان، ۲۴ / ۴ / ۱۳۶۱، ص ۲۰ یونایتدپرس.

۳- ۵۰. مأخذ ۴۵، ص ۲۰، روزنامه واشنگتن پست.

«دولت ریگان نسبت به مشکلاتی که پیروزی نیروهای ایرانی می تواند به بار آورد به شدت احساس نگرانی می کند. به گفته آنان چنین رویدادی ممکن است بنیادگرایی اسلامی منطقه را تقویت کند و دیگر کشورهای حاشیه خلیج فارس را در معرض خطر قرار دهد و موجبات سقوط صدام حسین را نیز فراهم آورد.» (۱) .

خبرگزاری فرانسه نیز گزارش داد:

«عملیات اخیر نیروهای ایران در خاک عراق که به روشنی بیانگر تغییر وضعیت نظامی جنگ به نفع ایران پس از ۲۲ ماه نبرد است، دولت مردان آمریکایی را به وحشت انداخته است و آنان با نگرانی تمام از به مخاطره افتادن منافع خود در این منطقه، تحولات اخیر در جنگ ایران و عراق را به دقت تحت نظر دارند.» (۲) .

رسانه های آلمان نیز به تفصیل اخبار عملیات رمضان را منعکس کردند. رادیو آلمان گفت که هدف بعدی عملیات ایران، تصرف بصره و پیشروی به سوی بغداد خواهد بود. شبکه اول تلویزیون آلمان با پخش خبر عملیات رمضان گفت:

«اشتباه صدام در حمله به ایران نه تنها امروز وی را شدیدا نگران کرده است، بلکه قدرت ایران همسایگان را نیز در خلیج فارس به لرزه انداخته است.» (۳) .

همچنین روزنامه «زوددویچه سایتونگ» با اعلام خبر آغاز عملیات جدید ایران نوشت:

«نه تنها درخواست غرامت، از هدف های صلح ایران است، بلکه بازگشت رانده شدگان عراقی و اسرای عراقی به وطنشان از اهداف دیگر به شمار می رود.»

این روزنامه به نقل از دیپلمات های خاورمیانه ای مقیم قاهره، افزود:

«حمله ی ایران باید جدی تلقی شود زیرا زمان صدور انقلاب اسلامی از طریق نظامی برای تهران مناسب است.» (۴) .

مطبوعات هند نیز به تفصیل درباره ی عملیات رمضان نوشتند.

روزنامه «هندوستان تایمز» سر مقاله خود را به ورود نیروهای ایران به

---

۱ - ۵۱. واحد مرکزی خبر صدا و سیمای جمهوری اسلامی، بولتن رادیوهای بیگانه، ۲۵ / ۴ / ۱۳۶۱، ص ۸، رادیو صدای امریکا، ۲۵ / ۴ / ۶۱.

۲- ۵۲. روزنامه کیهان، ۲۷ / ۴ / ۱۳۶۱، ص ۱۶، خبرگزاری فرانسه، ۲۶ / ۴ / ۱۳۶۱.

۳- ۵۳. خبرگزاری جمهوری اسلامی «گزارش لحظه به لحظه عملیات رمضان و بازتاب آن در رسانه های گروهی جهان»، نشریه ی شماره ی ۲۶ / ۴ / ۱۳۶۱، ۶ به نقل از شبکه اول تلویزیون آلمان ۲۴ / ۴ / ۱۳۶۱.

۴- ۵۴. مأخذ ۴۵، ص ۲۰، واحد مرکزی خبر به نقل از زوددویچه سایتونگ، ۲۳ / ۴ / ۱۳۶۱.

خـاک عراق اختصاص داد و تأثیر آن را بر کنفرانس جنبش غیرمتعهـدها بررسـی کرد: «حمله غیر منتظره ایران – که از دو روز پیش انتظار می رفت به احتمال قوی برنامه برگزاری کنفرانس سران جنبش غیرمتعهدها را به خطر انداخته است.»

هندوستان تایمز سپس درباره پیامدهای این حمله در منطقه خلیج فارس، آورده است:

«آنچه اینک می توان با قاطعیت از آن سـخن گفت: تقسـیم قدرت در منطقه است که ایران نقش بزرگی را در تحولات منطقه خواهد داشت.»

این روزنامه در مقاله دیگری با تأکید بر این مطلب که «این عراق است که باید برای شروع جنگ تنبیه شود»، افزوده است:

«صـدام گمان می کرد با حمله به ایران می تواند انقلاب ایران را از بین ببرد ولی او در تجزیه و تحلیل هایش دچار اشـتباه شده بود.» (۱) .

دربـاره حمله ایران به عنوان اولین یورش زمینی برای ورود به خـاک عراق، که در رسانه های خبری بازتاب گسترده ای داشـته است، خبرگزاری فرانسه از تهران گزارش داد که حمله جدیـد ایران عملیـات گسترده ای است که رهبران آن را تـا پایان ادامه خواهنـد داد. بـه گزارش این خـبرگزاری عملیـات جدیـد ایران، پس از شـروع جنـگ ایران و عراق اولین درگیری است که به داخل خاک عراق کشیده شده است.

روزنـامه هـای فرانسوی لومونـد و لومـاتن در دو مقاله جـداگانه وضـعیت جمهوری اسـلامی را با توجه به اوضاع کنونی جنگ بررسی کردند.

لوموند در این باره نوشت:

«سـقوط صـدام آغـاز شـده است و این واقعیتی است که آمریکا را به وحشت انـداخته است. این حوادث نشان از ثبات انقلاب اسلامی و جمهوری اسلامی ایران دارد.» (۲) .

روزنامه لوماتن نیز نوشت:

«خـون علیـه فسـاد پیروز شـده است، رژیمی که در مقابـل این همه کوشـش اجنبیـان برای بی ثبـات کردن آن مقـاومت کرده، رژیمی که

۱– ۵۵. مأخذ ۴۹، ص ۲۸ و ۲۹، روزنامه هندوستان تایمز.۵۱.

۲– ۵۶. روزنامه جمهوری اسلامی، ۲۴ / ۴ / ۱۳۶۱، ص ۳، روزنامه لوموند.

مهاجمـان عراقی را سـرکوب و آنها را به عقب نشـینی وادار نموده، رژیم ایران است که با قاطعیت هر چه تمام تر بیش از پیش اظهار وجود کرده و نظرش را درباره مسائل مشترکی ماننـد نفت و غیره به کشورهای منطقه و به ویژه عربسـتان سـعودی تحمل می کند و اکنون سنگینی وزنه جمهوری اسلامی ایران در منطقه خلیج فارس محسوس است.» (۱) .

نشـریه «وال اسـتریت ژورنـال» در مقـاله ای به مواضـع دو ابرقـدرت در قبـال پیروزی ایران و تشـریح روابـط ایران و شـوروی و اقدامات عملی ایران برای مقابله با نفوذ شوروی در داخل کشور پرداخته است:

«ظـاهرا هر دو ابرقـدرت مخـالف حمله هفته گذشـته ایران به عراق هسـتند، گر چه هر کـدام دلایل جـداگانه ای برای این کار دارند، ولی هر دوی آنها از احتمال پیروزی یک ایران انقلابی اسـلامی بر صدام حسـین سوسـیال بعثی و سرنگونی وی وحشت دارند.» (۲) .

روزنامه نیویورک تایمز در مقاله ای به قلم «باری روبین» نوشت:

«پیروزی ایران بر عراق چهـار خطر برای عربسـتان سـعودی و سـایر کشورهـای کوچک تر محافظه کار منطقه در بر دارد: اولین خطر احتمـال حمله مسـتقیم ایران به این کشورها خصوصا کویت که در نزدیکی جبهه نبرد قرار دارد، می باشـد مگر اینکه این دولـت هـا خصوصـا کـویت در آینـده ارسـال ملزومـات جنگی را به عراق متوقـف سازنـد. یکی دیگر از این خطرات، افزایش تبلیغـات برانـدازی و آموزش و کمـک به انقلاـبیون سـایر کشورها است. سومین خطر ایران، الهام انقلابیون کشورهای حاشـیه خلیـج فـارس از انقلاـب اسـلامی ایران اسـت؛ و سـرانجام اینکه انتظـار می رود ایران به عنـوان قـوی ترین کشـور منطقه بتـواند سیاست ضد آمریکایی خود را به همسایگانش دیکته کند.»

در این مقاله سپس آمده است:

«ایران شدیـدا نگران این است که پیروزی کنونی اش در صورت گسترش جنگ، با مـداخله احتمالی آمریکا بر باد رود. علاوه بر آن هر قدر که کشورهای حوزه خلیج فارس از ایران هراس بیشتری داشـته باشند، ضرورت حمایت از جانب آمریکا را بیشتر درک می کنند.» (۳) .

۱– ۵۷. پیشین، روزنامه لوماتن، ۲۳ / ۴ / ۱۳۶۱.

۲– ۵۸. وزارت ارشاد اسلامی، بررسی مطبوعات جهان، نشریه شماره ی ۲۲۸، ۴ / ۶ / ۱۳۶۱، ص ۲۸، وال استریت ژورنال، ۲۸ / ۴ / ۱۳۶۱.

۳– ۵۹. وزارت ارشاد اسلامی، بررسی مطبوعات جهان، نشریه شماره ۲۳۲، ۱۴ / ۶ / ۱۳۶۱، ص ۱۱ تا ۱۳، نیویورک تایمز.

تلاش های آمریکا، غرب و کشورهای منطقه برای نجات رژیم عراق

واکنش های متعددی که با اجرای عملیات رمضان برانگیخته شد، نشان دهنده اهمیت آثار آن بر توازن سیاسی و نظامی منطقه بود.

«باری گلدواتر» سناتور جمهوری خواه آمریکا گفت:

«جنگ ایران و عراق خطر بزرگی را به ما گوش زد می کند، چنانچه ایران در این نبرد پیروز شود، تمام خاورمیانه درگیر یک جنگ تمام عیار خواهد شد که ممکن است به یک جنگ جهانی نیز تبدیل شود... آمریکا باید از هر جهت - به استثنای اعزام پرسنل - به کشورهای عرب دوست کمک نماید زیرا پیروزی ایران بر عراق حکومت این کشور را در منطقه به عنوان یک کشور قدرتمند باقی خواهد گذاشت... خطری که اینک متوجه عراق است. در آینده، دیگر کشورهای عربی منطقه را در بر خواهد گرفت. آمریکا متعهد است در مقابل هرگونه تهدید ایران، از دوستان خود در منطقه و به ویژه اسرائیل حمایت کند.» (۱) .

رادیو فرانسه نیز در گزارشی از وضعیت جنگ ایران و عراق اعلام کرد:

«مقامات امریکایی درصددند در آینده ی نزدیک زمینه ی دفاعی کشورهای خلیج فارس و در وهله ی اول عربستان سعودی را بیش از پیش تقویت کنند.»

روزنامه نیویورک تایمز ضمن بررسی وضعیت جنگ ایران و عراق، اعلام کرد که مقام های امریکایی از پیروزی احتمالی ایران در جنگ نگران هستند و به کشورهای عرب خلیج فارس پیشنهاد کرده اند که یک مانور نظامی مشترک با آمریکا در خلیج فارس برگزار کنند. این روزنامه به نقل از مقام های برجسته دولت ریگان نوشت:

«امریکاییان به شدت نگران خطراتی هستند که منافع امریکا در منطقه را تهدید می کند. دولت آمریکا به همین علت به عربستان سعودی و دیگر کشورهای خلیج فارس که ممکن است جنگ را عامل تهدید کننده ای برای خود بدانند پیشنهاد کرده است که با دولت آمریکا به مانورهای مشترک نظامی دست بزنند.»

۱- ۶۰. مأخذ ۴۸، ص ۱۶، آسوشیتدپرس، به نقل از سناتور «گلدواتر».

نیویورک تایمز سپس به نقل از همین مقام های دولتی امریکا افزود:

«هیچ یک از کشورهای حوزه خلیج فارس از امریکا نخواسته اند که نیروهای خود را در منطقه مستقر کند. به گفته مقامات وزارت امور خارجه امریکا آنچه بر نگرانی امریکاییان افزود این است که پیروزی نظامی ایران ممکن است که دولت صدام را سرنگون سازد و راه را برای گسترش بنیادگرایی اسلامی در عراق و سرانجام در دیگر کشورهای خلیج فارس هموار کند.» (۱)

.

این روزنامه با اشاره به پیام اخیر امام امت که به مناسبت روز جهانی قدس منتشر شد، نوشته است:

«آیت الله خمینی در پیام اخیر تهدیدهای خود مبنی بر حرکت به سوی اسرائیل پس از شکست عراق را تکرار کرد. مقامات وزارت امور خارجه امریکا هر چند چنین تهدیدهایی را رد می کنند ولی از آن نگرانند که گسترش بنیادگرایی اسلامی در عراق، سرانجام به ایجاد یک همکاری نظامی مشترک بین ایران، عراق و سوریه علیه اسرائیل منجر شود.» (۲) .

فرانسه در پی اجرای عملیات رمضان، حمایت خود را از دولت عراق در جنگ علیه ایران، اعلام کرد. «کلودشسون» وزیر خارجه فرانسه در دیدار با وزیر امور خارجه عراق گفت:

«فرانسه حمایت خود را در جنگ از عراق نشان داده است. به نظر فرانسه هرگونه تهدید علیه وحدت ملی عراق، تهدیدی بی چون و چرا علیه ثبات منطقه خاورمیانه است.» (۳) .

از سوی دیگر «هنری جکسون» سناتور آمریکایی، در مصاحبه ای درباره ی اوضاع جنگ در هفته های اخیر و مواضع آمریکا در برابر ایران، گفت:

«خطر واقعی وضعیت فعلی نبرد، حمله ایران به کویت و حرکت نیروهای آن به سمت خلیج فارس و قطع نمودن جریان نفت است».

وی سپس پیشنهاد مانور مشترک آمریکا با کشورهای حوزه خلیج فارس برای مقابله با تهدیدات احتمالی ایران را نابخردانه توصیف کرد و افزود:

۱- ۶۱. واحد مرکزی خبر، «رادیوهای بیگانه»، ۲۷ / ۴ / ۱۳۶۱، ص ۲ و ۳، رادیو صدای امریکا، ۲۷ / ۴ / ۱۳۶۱ به نقل از نیویورک تایمز.

۲- ۶۲. پیشین.

۳- ۶۳. دفتر سیاسی سپاه پاسداران، گذری بر دو سال جنگ، ص ۲۵۹، به نقل از وزیر خارجه فرانسه، ۲۵ / ۴ / ۱۳۶۱.

«باید به هر ترتیب ممکن از افتادن ایران به دامن اتحاد شوروی جلوگیری به عمل آید.»

جکسون ضمنا تأکید کرد:

«ایالات متحده همواره باید آمادگی وارد شدن به صحنه عمل و مقابله با هرگونه تهدید در مورد صدور نفت از خلیج فارس را داشته باشد.» (۱) .

از سوی دیگر، حسنی مبارک رئیس جمهور مصر نیز پیشنهاد کرده است که کنفرانسی از سران عرب تشکیل گردد و موضوع جنگ ایران و عراق و تحولات اخیر آن و همچنین بحران لبنان را بررسی کند. (۲) .

ملک حسین شاه اردن نیز در واکنش به عملیات جدید ایران در داخل خاک عراق، گفت:

«به منظور رسیدگی به این بحران باید کنفرانس سران عرب تشکیل جلسه دهد. این کنفرانس باید در عالی ترین سطح نمایندگان عرب تشکیل شود و اهمیت یک پیمان دفاعی مشترک اعراب براساس منشور اتحادیه عرب را مجددا مورد بررسی قرار دهد.» (۳) .

در این حال ایران و سه کشور عربی یمن جنوبی، لیبی و سوریه در نامه ای خطاب به رئیس شورای امنیت سازمان ملل متحد، به مانورهای نظامی نیروهای واکنش سریع آمریکا که قرار است ماه آینده در خاورمیانه و آفریقا برگزار شود، به شدت اعتراض کردند. چهار دولت در این نامه که متن آن در سازمان ملل متحد انتشار یافت، تأکید کرده اند که این اقدام یک ابرقدرت، تهدید بزرگی برای امنیت و استقلال ملت ها و کشورهای منطقه است و مداخله مستقیم در امور داخلی آنها به شمار می آید. ایران و سه کشور عربی همچنین تشکیل نیروی واکنش سریع امریکا را که اقدامی خصمانه در برابر ملت ها و کشورهای منطقه و تهدیدی مستقیم برای حاکمیت آنها است، محکوم کرده و افزوده اند:

«پافشاری امریکا برای برگزاری این مانورها جز افزایش بیشتر بحران و آشفتگی در منطقه و برهم زدن صلح و آرامش بین المللی

۱- ۶۴. خبرگزاری جمهوری اسلامی، نشریه گزارش های ویژه، شماره ۱۲۲، ۲۹ / ۴ / ۱۳۶۱، ص ۹، صدای امریکا، ۲۸ / ۴ / ۱۳۶۱.

۲- ۶۵. خبرگزاری جمهوری اسلامی، نشریه گزارش های ویژه، شماره ی ۱۲۱، ۲۸ / ۴ / ۱۳۶۱، ص ۹ و ۱۰، رادیو بی.بی.سی، ۲۷ / ۴ / ۱۳۶۱.

۳- ۶۶. مأخذ ۴۵، ص ۲۰.

نتیجه دیگری نخواهد داشت.» (۱) .

در پی اجرای عملیات رمضان و با آغاز دور جدیدی از جنگ، دولت های منطقه ای و بین المللی کمک های نظامی، اطلاعاتی، اقتصادی، مالی و نیز حمایت های سیاسی از این کشور را با گستردگی فراتر از قبل ادامه دادند. (۲) در عین حال شمار بسیاری از نظامیان مصری و سودانی برای شرکت در جنگ علیه ایران، وارد بغداد شدند. این عده از طریق ایجاد یک پل هوایی بین قاهره - خارطوم و بغداد، به عراق اعزام شده اند. بر اثر کثرت تردد هواپیماهای حامل نیروهای سودانی در فرودگاه بغداد، این فرودگاه حتی بر روی پروازهای خارجی مسدود اعلام شد.

همچنین در ادامه کمک های نظامی کشورهای عربی و غربی به دولت عراق برای تداوم جنگ با ایران، اخیرا مقدار معتنابهی تسلیحات و تجهیزات نظامی از کشورهای کویت، عربستان و اردن وارد عراق گردید.

تأثیر عملیات رمضان بر بازار نفت

حمله ایران در شرق بصره، بازار جهانی نفت را تحت الشعاع خود قرار داد و موجب نگرانی شرکت های نفتی گردید.

خبرگزاری رویتر به نقل از کارشناسان این شرکت ها اعلام کرد:

«به نظر آنان پیش بینی تهیه نفت از این منطقه در آینده، بسیار مشکل است. آنان معتقدند بازار در حال حاضر تحت تأثیر حمله ی ایران به عراق قرار دارد... هر چند دول غربی معتقدند که هیچ دلیلی برای ورود عربستان یا کویت به جنگ بر علیه ایران و به حمایت از عراق و یا حمله ایران به تأسیسات نفتی کویت و عربستان به جرم حمایت از عراق در جنگ وجود ندارد، ولی در صورت وقوع چنین حوادثی، بازار نفت حالت جدید و وخیمی پیدا خواهد کرد.» (۳) .

۱- ۶۷. روزنامه اطلاعات، ۲۹ / ۴ / ۱۳۶۱، صفحه آخر سازمان ملل متحد - به نقل از خبرگزاری فرانسه.
۲- ۶۸. مشروح این کمک ها در جلد ۲۰ روزشمار جنگ مورخ ۲۳ / ۴ / ۱۳۶۱ تا نیمه مرداد ۱۳۶۱ و کتاب آغاز تا پایان ص ۷۰ تا ۸۰ (چاپ پنجم) درج شده است.
۳- ۶۹. خبرگزاری جمهوری اسلامی، نشریه گزارش های ویژه، شماره ۱۱۷، ۲۴ / ۴ / ۱۳۶۱، ص ۲، رویتر، ۲۳ / ۴ / ۱۳۶۱.

خبرگزاری کویت نیز به نقل از منابع خطوط کشتی رانی در لندن گزارش داده است که اوضاع در بندر نفتی خارک بر اثر حملات روزهای اخیر جنگنده های عراقی به این بندر مغشوش است. این خبرگزاری افزوده است:

«اگر چه حملات هوایی عراق ظاهرا این ترمینال را کاملا- خراب نکرده است. لیکن استنباط اینکه عراق در تلاش برای قطع صدور نفت ایران، در صدد حمله ی هوایی جدید به این ترمینال نفتی برخواهد آمد، نگرانی هایی را موجب گردیده است.» (۱) .

خبرگزاری فرانسه نیز در گزارشی از وضعیت بازار نفت آورده است:

«کشورهای صنعتی علی رغم اطمینان از تأمین نفت خود در کوتاه مدت، از افزایش احتمالی قیمت نفت به علت تشدید جنگ ایران و عراق نگرداننـد... هر چند دو کشور درگیر در جنگ تنها ۱۰ درصد واردات نفتی جهان غرب را تأمین می کنند، لیکن خطر گسترش جنگ در منطقه که در حدود پنجاه درصد واردات نفتی غرب از آنجا تأمین می شود، نگرانی هایی را در رهبران جهان غرب سبب گردیده است.» (۲) .

از سوی دیگر، ریگان رئیس جمهور آمریکا، در سفر خود به بحرین گفت که در دیدار با شیخ خلیفه، جنگ ایران و عراق و اوضاع لبنان نیز بررسی خواهد شد. ریگان افزود:

«امریکا برای دفاع از منابع امنیت ملی خود در خاورمیانه آماده است.»

وی اعلام کرد که آمریکا و متحدانش به نفت این منطقه و کشورهای اطراف آن وابسته اند.

ریگان سپس گفت:

«امریکا این راز را پنهان نمی کند که منافع حیاتی در خاورمیانه دارد.» (۳) .

مطبوعات انگلیس نیز عملیات رمضان را آغاز دوره جدیدی در جنگ ۲۲ ماهه ایران و عراق - که در آن ابتکار عمل به دست ایران خواهد بود - خواندند. روزنامه فایننشال تایمز چاپ لندن نوشت:

ص: ۷۱

---

۱ - ۷۰. خبرگزاری جمهوری اسلامی، نشریه گزارش های ویژه، شماره ی ۱۲۰، ۲۷ / ۴ / ۱۳۶۱، ص ۹ و ۱۰، به نقل از خبرگزاری کویت ۲۶ / ۴ / ۱۳۶۱.

۲- ۷۱. پیشین، ص ۲۴، خبرگزاری فرانسه، ۲۶ / ۴ / ۱۳۶۱.

۳- ۷۲. روزنامه اطلاعات، ۲۹ / ۴ / ۱۳۶۱، صفحه آخر، یونایتدپرس.

«در شش ماه گذشته موقعیت نظامی به تدریج علیه رژیم بغداد تغییر کرد... این عملیات زنگ خطر را علیه دولت های محافظه کار و تولید کننده نفت به صدا درآورده است.»

این روزنامه افزود که حملات ایران وحشت عجیبی را بر صنعت نفت حاکم کرده است. (۱) .

تلاش های منطقه ای برای صلح

پس از عملیات بیت المقدس و آزادی خرمشهر و به خصوص با شروع عملیات رمضان، دولت ها، سازمان ها و مجامع بین المللی تلاش های جدیدی را برای توقف جنگ و برقراری آتش بس آغاز کردند.

رادیو قطر به نقل از «حبیب شطی» دبیر کل سازمان کنفرانس اسلامی، گزارش داد که کمیسیون حسن نیت کنفرانس اسلامی در تلاش تازه درصدد یافتن راه حل مناسب برای پایان دادن به جنگ ایران و عراق ظرف دو ماه آینده است. شطی گفت:

«این کمیسیون پس از پایان اجلاس وزیران خارجه کشورهای اسلامی که قرار است شنبه آینده تشکیل شود، تماس های خود را با ایران و عراق از سر خواهد گرفت. پاسخ دولت عراق به دعوت کمیسیون مزبور و خارج کردن نیروهای آن کشور از خاک ایران، بزرگ ترین مشکلاتی را که بر سر راه گفت و گوهای صلح قرار گرفته بود، از میان برداشته است.» (۲) .

رادیو ابوظبی چندی بعد گزارش داد:

«حبیب شطی پس از ملاقات با امیر کویت و ولی عهد، نخست وزیر، معاون نخست وزیر، وزیر خارجه و وزیر اطلاعات این کشور، در دیدار با خبرنگاران گفت در مذاکراتش با مقامات کویتی در این باره تبادل نظر نموده و افکار معینی را برای پایان دادن به جنگ ایران و عراق با مقامات کویتی در میان گذاشته است. وی افزوده است که این افکار و نظریات را با تعدادی از رهبران عرب در روزهای آینده مورد بحث قرار خواهد داد.» (۳) .

۱- ۷۳. مأخذ ۴۹، ص ۳۵.

۲- ۷۴. مأخذ ۱۴، ص ۲، رادیو قطر.

۳- ۷۵. روزنامه جمهوری اسلامی ۱۱ / ۵ / ۶۱، ص ۱۸، رادیو ابوظبی، ۹ / ۵ / ۱۳۶۱.

رادیو ابوظبی همچنین گزارش داد که شطی با ملک فهد ملاقات و در مورد جنگ ایران و عراق با وی گفت و گو کرده است. در این حال، مطبوعات کویت گزارش دادند:

«یک هیئت بلندپایه ایرانی به زودی از کویت دیدن خواهد کرد. از زمان آغاز جنگ، این اولین باری است که یک هیئت ایرانی به کویت سفر می کند.» (۱) .

در تلاشی دیگر «ضیاءالحق» رئیس جمهوری پاکستان، به درخواست خود با سفیر جمهوری اسلامی ایران در پاکستان در کاخ ریاست جمهوری آن کشور ملاقات کرد. در این دیدار ژنرال ضیاءالحق خواستار خاتمه جنگ شد.

امیر کویت نیز در پیامی که در آن به مسائل منطقه ای و بین المللی پرداخته، به مسئله جنگ بین ایران و عراق نیز اشاره کرده و از ایران و عراق خواسته است تا با پی گیری راه های صلح آمیز، از ریخته شدن بیشتر خون مسلمانان دو کشور جلوگیری کنند. وی یادآور شده است که فقط اسرائیل از ادامه این جنگ نفع می برد. (۲) .

تلاش ها و مواضع سازمان ملل

مهم ترین وظیفه سازمان ملل متحد، حفظ صلح و امنیت بین المللی است و برای تحقق این هدف، می بایست مطابق منشور ملل متحد، علیه متجاوز اقدام کند. اما زمانی که عراق به خاک ایران تجاوز کرد و بخش بزرگی از مناطق جنوب و غرب کشور را به اشغال خود درآورد، این سازمان، نه تنها علیه متجاوز اقدام نکرد، بلکه مواضع و تصمیمات آن، در جهت تثبیت و حمایت از متجاوز بود.

شورای امنیت سازمان ملل مدت ۲۲ ماه در برابر تجاوز عراق سکوت کرد. در این مدت نیروهای عراقی به پیشروی خود در خاک ایران ادامه دادند و به تحکیم مواضع پرداختند. در حالی که جمهوری اسلامی نیز درگیر شدیدترین بحران سیاسی - نظامی داخلی بود. ظاهرا اعضای شورای امنیت به پیروزی گروه های مخالف نظام ایران

۱- ۷۶. پیشین، ص ۵ و ۶، یونایتدپرس، ۹ / ۵ / ۱۳۶۱.

۲- ۷۷. خبرگزاری جمهوری اسلامی، نشریه گزارش های ویژه، شماره ۱۱۷، ۲۴ / ۴ / ۱۳۶۱، ص ۳ و شماره ۱۱۶، ۲۳ / ۴ / ۱۳۶۱، ص ۳ و ۴.

امیدوار بودند تا در موقعیت جدید به اتخاذ موضع بپردازند. سرانجام با اجرای عملیات بیت المقدس و آزادی خرمشهر، شورای امنیت سازمان ملل سکوت طولانی خود را شکست و به درخواست اردن و با حمایت آمریکا، تشکیل جلسه داد و قطع نامه ۵۱۴ را در ۱۲ ژوئیه ۲۱ (۱۹۸۲ تیر ۱۳۶۱) به تصویب رساند. در مقدمه این قطع نامه از «طولانی شدن برخورد دو کشور که به خسارت سنگین انسانی و زیان مادی بسیار منجر شده و صلح و امنیت بین المللی را به خطر انداخته است»، اظهار نگرانی عمیق شده است. در بندهای اجرایی این قطع نامه چنین آمده است:

«۱- شورا خواستار آتش بس و خاتمه فوری همه عملیات نظامی می شود. ۲- خواستار عقب نشینی به مرزهای شناخته شده بین المللی می شود. ۳- تصمیم می گیرد گروهی از ناظران ملل متحد را به منظور بررسی، تأیید و نظارت بر آتش بس و عقب کشیدن نیروها اعزام کند، و از دبیر کل درخواست می کند گزارشی در مورد ترتیبات لازم برای این منظور را به شورای امنیت تسلیم کند. ۴- مصرانه می خواهد که کوشش های میانجی گرانه به نحوی هماهنگ، از طریق دبیر کل جهت دستیابی به راه حلی جامع، عادلانه و شرافتمندانه که قابل قبول هر دو طرف باشد. در مورد همه مسائل مهم، براساس اصول منشور ملل متحد از جمله احترام به حاکمیت، استقلال و تمامیت ارضی و عدم مداخله در امور داخلی ادامه یابد. ۵- از همه دولت های دیگر درخواست می کند، از تمامی اقداماتی که می تواند به ادامه اختلاف کمک کند، خودداری ورزند و اجرای قطع نامه حاضر را تسهیل کنند. ۶- از دبیر کل درخواست می کند که ظرف سه ماه در مورد اجرای قطع نامه حاضر به شورا گزارش دهد.» (۱) .

اگر چه شورای امنیت در قطع نامه ۵۱۴ برای نخستین بار از برقراری آتش بس، عقب نشینی و استقرار نیروهای حافظ صلح در مرز ایران و عراق سخن به میان آورد، اما این قطع نامه زمانی تصویب شد که برتری عراق در جبهه های جنگ از بین رفته و نیروهای ایران بسیاری از

۱- ۷۸. روزنامه اطلاعات، ۲۳ / ۴ / ۱۳۶۱، ص ۴.

مناطق اشـغالی از جمله خرمشهر را باز پس گرفته و در بسیاری نقاط، به مرزهای بین المللی رسیده بودند. ایران این قطع نامه را نیز به دلیـل «نادیـده گرفتن واقعیت هـای جنـگ» نپـذیرفت و به منظور «احقاق حقوق» خود، در ۲۳ تیر ۱۳۶۱ (دو روز پس از تصویب قطع نـامه ۵۱۴) بـا اجرای عملیـات رمضان، وارد خاک عراق شـد. با ورود نیروهای جمهوری اسـلامی به داخل عراق، شورای امنیت بلافاصله تشکیل جلسه داد و بیانیه ۱۵ ژوئیه ۲۳ (۱۹۸۲ تیر ۱۳۶۱) را در مورد اجرای قطع نامه ۵۱۴ تصویب و از «تشدید درگیری ها» ابراز نگرانی کرد، کاری که می بایست دو سال پیش از آن انجام می گرفت.

تغییر محل اجلاس سران جنبش عدم تعهد از عراق به هند

عراق بعـد از عملیـات بیت المقـدس اسـتراتژی نظـامی خـود را تغییر داد و از برخی منـاطق اشـغالی عقب نشـست تـا در عرصـه سیاست جهانی خود را صـلح طلب معرفی کند و امکان میزبانی هفتمین کنفرانس سـران کشورهای غیرمتعهد را - که از قبل از جنگ قرار شـده بود در شـهریور ۱۳۶۱ در بغـداد برگزار شـود - فراهـم سـازد و علاـوه بر کسب وجهه سیاسـی در عرصه بین المللی، با اسـتفاده از امتیاز میزبانی و پشتیبانی کشورهای دوست، شـرایط خود را بر ایران تحمیل کند و در اجرای این سیاست، اغلب کشورهای عرب، یوگسلاوی، پاکستان، بنگلادش و... نیز به یاری صدام برخاستند.

یوگسـلاوی - که از اعضـای اصـلی جنبش غیرمتعهـدها به شـمار می رفت - اولین کشوری بود که در دوم تیر و در زمانی که عراق هنـوز عقب نشـینی هـای خـود را به طور کامـل به پایـان نرسانـده بود، بـا اعلاـم حمـایت از عراق، بر برگزاری کنفرانس غیرمتعهـدها در بغداد تأکید کرد. چند روز بعد «گاندی» نخست وزیر هند نیز - که کشورش یکی از اعضای مهم غیر متعهدها بود - برای سفر به بغداد و شرکت در کنفرانس غیر متعهدها موافقت کرد.

با آغاز عملیات رمضان، تردید در میزبانی عراق شروع شد و

خبرگزاری رویتر به نقل از برخی وزیران کشورهای عضو غیر متعهدها اعلام کرد که حمله ایران برگزاری کنفرانس را به مخاطره انداخته است.

در دوم مرداد نیز روزنامه هندی «استیس من» اعلام کرد که شک و تردید در بین اعضای جنبش عدم تعهد در خصوص میزبانی عراق بالا گرفته است و کشورهای غیرمتعهد به این نکته پی برده اند که برگزاری کنفرانس در بغداد به صلاح جنبش نیست. بنگلادش نیز که از جمله کشورهای طرفدار عراق بود، اولین کشوری بود که به طور رسمی اعلام کرد که تشکیل کنفرانس باید از بغداد به کشوری دیگر منتقل شود. به رغم رشد این باور در میان اعضای جنبش، حبیب شطی دبیر کل کنفرانس اسلامی، در نهم مرداد ماه قاطعانه اعلام کرد که تا دو هفته دیگر کنفرانس در بغداد برگزار خواهد شد، ولی انفجار یک بمب قوی در بغداد، تردیدهای موجود در ناامن بودن بغداد را تقویت کرد و سفیران کره شمالی، اندونزی و چکسلواکی نیز بغداد را برای برگزاری کنفرانس ناامن اعلام کردند. این در حالی بود که عملیات رمضان با دستاوردهای نه چندان مطلوب نظامی، پایان یافته بود و ایران دیپلماسی فعالی را برای بازداشتن کشورهای غیر متعهد از تشکیل اجلاس در بغداد دنبال می کرد.

سفر یک هیئت از وزارت خارجه کوبا به یوگسلاوی برای رایزنی جهت تشکیل جلسه ی اضطراری وزیران خارجه عضو جنبش غیر متعهدها برای تصمیم گیری درباره ی محل تشکیل هفتمین کنفرانس سران غیر متعهدها، بر همه تردیدها مهر پایان زد. در پی این سفر بود که عراق به ناچار تسلیم شد و سعدون حمادی وزیر خارجه این کشور اعلام کرد که عراق اصراری به برگزاری هفتمین کنفرانس غیر متعهدها ندارد. صدام حسین نیز چهار روز پس از آنکه خبرگزاری فرانسه اعلام کرد که جنبش عدم تعهد از هند خواهد خواست تا برگزاری اجلاس سران غیر متعهدها را بر عهده گیرد، در یک اقدام منفعلانه به هند پیشنهاد کرد که برگزاری سران غیر متعهدها را بپذیرد. ولی این پایان کار نبود زیرا دولت عراق در پی آن بود تا

اجلاس وزیران خارجه کشورهای عضو غیر متعهدها را که مأموریت اصلی آن تنظیم موضوعات اصلی نشست سران بود، برگزار کند.

خبرگزاری فرانسه درباره این تصمیم عراق بر این اعتقاد بود که عراق می خواهد ثابت کند که بغداد جای امنی برای برگزاری کنفرانس سران عدم تعهد است. ولی تلاش های پی گیر دیپلماتیک ایران و حمله هواپیماهای ارتش جمهوری اسلامی به بغداد و انفجار یک بمب دیگر در این شهر همه کشورهای غیر متعهد را به این نتیجه رساند که برخلاف اظهارات صدام حسین، هیچ تضمینی برای امنیت اجلاس وزیران خارجه در بغداد وجود ندارد. بدین ترتیب به رغم تلاش عراق، اجلاس وزیران خارجه کشورهای غیر متعهد در شهریور در نیویورک برگزار شد و آنان در این اجلاس به برگزاری هفتمین اجلاس سران جنبش عدم تعهد در دهلی نو، رأی دادند که این یک پیروزی بزرگ سیاسی برای ایران در عرصه بین المللی بود. (۱) .

مواضع مقامات رسمی جمهوری اسلامی

در پی اجرای عملیات رمضان، جمهوری اسلامی ایران بر حقانیت عملکرد دفاعی خود تأکید کرد. در این باره آقای هاشمی رفسنجانی در سخنانی مواضع جمهوری اسلامی در خصوص جنگ، دلایل ورود به خاک عراق، اهداف عملیات ایران، موضع جانبدارانه کشورهای عربی حوزه خلیج فارس از عراق و تفسیرهای اشتباه غربی ها از صدور انقلاب اسلامی را تشریح کرد و به مقایسه ی عملکرد ایران و عراق در رعایت قوانین انسانی در جنگ پرداخت. وی درباره عملیات رمضان گفت:

«شروع این عملیات نقطه ای حساس در تاریخ حرکت انقلاب اسلامی ایران است.»

وی با اشاره به اخبار رسانه های غرب درباره تحولات اخیر جنگ، گفت:

«این خط خبری دو مسیر را تعقیب می کند: اول اینکه جمهوری اسلامی را به عنوان یک قدرت نظامی و پدیده جدید در منطقه معرفی می کند که یک قسمت از این مسئله واقعیت است و آن

۱- ۷۹. مأخذ ۵، ص ۳۱ و ۳۲.

اعتراف به قدرت نظامی ایران توسط آنان است که تاکنون از اظهار آن خودداری می کردند؛ و قسمت دوم شیطنتی است که از این طریق سعی دارند که اعمال کنند و ایران را کشوری خطرناک جلوه دهند.»

رئیس مجلس شورای اسلامی در خصوص اهداف عملیات رمضان با اشاره به اظهارات امام خمینی گفت:

«اولا هدف اصلی این عملیات ادامه حرکت دفاعی گذشته ایران است و برای دفاع از شهرهای مهم و اقتصادی و بندری آبادان و خرمشهر انجام عملیات برای خارج کردن این شهرها از زیر آتش دشمن کاملا ضرورت داشت و ما ضرورت این کار را رسما از زبان مسئولان اعلام کردیم و به دولت عراق دو ماه مهلت دادیم تا حقوق حقه ایران را بپردازند که مهلت کافی نیز بود ولی با امتناع دولت عراق و مظلوم نمایی آنان، انجام عملیات اجتناب ناپذیر بود. ثانیا ما حقوق خود را می خواهیم و چون از دادن آن امتناع ورزیدند ما نیز اعلام کردیم که پشت مرزها نمی نشینیم و دست روی دست نخواهیم گذاشت بلکه اقدامات جدی انجام خواهیم داد که عملیات رمضان از جمله این اقدامات است.»

نماینده امام در شورای عالی دفاع، «تنبیه متجاوز» را هدف سوم عملیات رمضان و حق ملت مسلمان ایران که مورد تهاجم قرار گرفته، اعلام کرد. وی یکپارچه کردن جبهه شرقی جنگ با اسرائیل برای آزادی قدس را هدف چهارم عملیات رمضان برشمرد. هاشمی رفسنجانی سپس با اشاره به پیام امام امت به مردم عراق مبنی بر قیام علیه حکومت این کشور، زمان کنونی را بهترین فرصت برای چنین اقدامی دانست.

رئیس مجلس شورای اسلامی همچنین با اشاره به تبلیغات دولت ها و رسانه های غربی که ایران را توسعه طلب و تهدیدی برای کشورهای عرب حوزه خلیج فارس معرفی می کنند، تأکید کرد:

«همچنان که بارها اعلام کرده ایم جمهوری اسلامی چشم طمع به اراضی عراق و یا هیچ کدام از کشورهای عرب خلیج فارس ندارد.

ایران قدرتمند و مسلمان، حامی کشورهای منطقه است و هیچ دلیلی برای ترس آنان از ایران وجود ندارد.»

البته وی به برخی دولت های عربی هشدار داد:

«اگر دولت هـای منطقه شـیطنت کننـد البته که بایـد از عواقب آن بترسـند. چنـانچه حرکت کاروان های حامل اسـلحه به عراق ادامه داشـته باشد و این سلاح و مهمات بر علیه نیروهای ما به کار گرفته شود، ما حق دفاع را برای خود محفوظ خواهیم داشت و خوب است که دولت های حامی عراق با تأمل در کار خود دست خودشان را به چنین اعمالی آلوده نکننـد و تلاش کنند در کنار ایران در آرامش زندگی کنند.»

حجت الاسـلام هاشـمی رفسـنجانی سپس خودداری از بمباران و گلوله باران شهرهای عراق را به دلیل مقاصد انسان دوستانه و رأفت اسلامی ایران در برابر حملات ضد انسانی نیروهای دولت عراق به مناطق مسکونی شهرها ذکر کرد.

نماینده امام در شورای عالی دفاع در پایان سخنان خود، درباره تفسیر غلط رسانه های غربی از صدور انقلاب اسلامی گفت:

«معنی صـدور انقلاب از دیـدگاه ایران، صـدور فرهنگ انقلاب است و الحمـدلله علی رغم تمام شـیطنت ها، این اقدام صورت گرفته است.»

وی با اشاره به برگزاری مراسم باشـکوه روز قدس در چندین شـهر دنیا از جمله واشـنگتن، پاریس و لندن، از این راهپیمایی ها به عنوان مصـادیق بـارز صـدور فرهنـگ انقلاـب اسـلامی به جهان و پیروی و تبعیت کامل مسـلمانان جهان از دسـتورهای امام خمینی یاد کرد. (۱) .

رئیس جمهوری اسـلامی ایران، آیت الله خامنه ای نیز در خطبه های نماز عید فطر به توضـیح مواضع ایران پرداخت. گزیده ای از این مطالب به قرار زیر است:

«آن روزی که هزاران کیلومتر از خاک ما در زیر پای متجاوزان بعثی قرار داشت، کسـی باور نمی کرد که ما بتوانیم متجاوز را سر جایش بنشانیم، ولی امروز دنیا این را باور کرده است که ما پس

۱- ۸۰. مأخذ ۴۸، ص ۲.

از ۲۳ ماه در زیر فشار دشمن قرار داشتن نمی توانیم شاهد شهادت کودکان و زنان خرمشهری و آبادانی و ویران شدن منازل مسکونی بر اثر گلوله باران توپخانه دوربرد عراق باشیم و این در حالی است که ما حاضر نیستیم مقابله به مثل کنیم و بصره و دیگر شهرهای عراق را بمباران کنیم. پس تنها راه چاره این است که برویم و آتش توپخانه دوربرد دشمن را یا خاموش کنیم یا آن قدر آن را عقب بزنیم که قادر به گلوله باران شهرها و روستاهای ما نباشد...»

رئیس شورای عالی دفاع درباره کمک های برخی دولت های جهان به عراق جهت تقویت این کشور در جنگ با ایران، اظهار کرد:

«همه ابرقدرت های جهان از جمله آمریکا و شوروی و اقمار این دو ابرقدرت به طرق مختلف سلاح و تجهیزات جنگی و کمک مالی در اختیار رژیم عراق برای جنگ با ایران قرار می دهند که هدف از این کمک ها، مقابله با شیوع تفکر انقلاب اسلامی در منطقه است و جنگ تحمیلی عراق علیه ایران نیز با این انگیزه آغاز شده است که جلو گسترش انقلاب اسلامی و گرایش روزافزون ملل منطقه به آن را سد کنند.»

رئیس جمهور در پاسخ به ادعای عراق مبنی بر توسعه طلبی ایران، گفت:

«ما قصد کشورگشایی و توسعه ارضی نداریم؛ کشور عراق متعلق به ملت عراق است و خود آنان باید کشورشان را اداره کنند و ما نیز قصد تصرف عراق و کشورگشایی را نداریم.» (۱) .

از طرف دیگر در پی تصویب قطع نامه ۵۱۴ شورای امنیت سازمان ملل، میرحسین موسوی، نخست وزیر ایران، به تشریح مواضع جمهوری اسلامی ایران درباره این قطع نامه پرداخت و گفت:

«اگر شورای امنیت ده قطع نامه دیگر هم صادر کند، ما نمی توانیم از حقوق خود دست برداریم. رأی شورای امنیت به قطع نامه ۵۱۴ در حقیقت رأی اعتماد امریکا و شوروی به صدام است.»

وی درباره تأکید قطع نامه بر آتش بس، گفت:

«شورای امنیت رأی داده تا آتش بس شود و ناظران بین المللی یعنی نیروهای امریکا، شوروی و کشورهای اروپایی بیایند بر این آتش بس

۱- ۸۱. روزنامه کیهان، ۲ / ۵ / ۱۳۶۱، ص ۱۴.

نظارت کننـد، شبیه نظـارتی که تـاکنون در جنوب لبنـان انجام می دادنـد و جمهوری اسـلامی هم با رژیم بغـداد سـر یک میز بنشینند. البته از شورای امنیتی که پنج قلدر بزرگ جهانی در آن حق وتو دارند، جز این هم انتظاری نمی رفت.»

نخست وزیر در ادامه سـخنان خـود بـا اشـاره به سـکوت دو سـاله شورای امنیت در برابر تجـاوزات عراق به جمهوری اسـلامی ایران، گفت:

«ما نمی دانیم چرا شورای امنیت در دو سال گذشته خواب بود و یک باره با آزاد شدن خرمشهر از خواب پرید؟! به هر حال ما احتیـاجی به نیروهـای بیگانه در مرزها نـداریم و بهتر است این نیروهای ناظر در مناطق دیگر از منافع ابرقـدرت های اسـتکباری حفاظت کنند.»

وی درباره ی پایان جنگ تأکید کرد:

«رژیم عراق بایـد بـدون قیـد و شـرط از سـرزمین های ما کاملا عقب نشـینی کند، خسارات وارده به ایران را بپردازد و محکوم شود؛ در این حالت جنگ خود به خود تمام می شود.»

مهندس موسوی در پایان با اشاره به رأی مثبت همه قدرت های بزرگ به قطع نامه شورای امنیت، گفت:

«مسئله نشان دهنده ی این است که تاکنون منافع همه ی آنها در معرض خطر جمهوری اسلامی قرار دارد و از طرف دیگر، این مسـئله نشان دهنده سـیاست مسـتقل اسـلامی و اثبات سیاست «نه شرقی، نه غربی، جمهوری اسلامی» بوده و همچنین اثبات می کند که جمهوری اسلامی ایران تاکنون به هیچ یک از ابرقدرت ها باج نداده است که مانند اقمار تحت تسلط خودشان در این موقع به حمایت از ما قطع نامه را وتو کنند.» (۱) .

نخست وزیر همچنین در سـخنانی در مراسم روز قـدس، قبـل از خطبه هـای نماز جمعه تهران، با اشاره به قطع نامه ۵۱۴ شورای امنیت سازمان ملل در خصوص جنگ تحمیلی عراق علیه ایران و تشـکیل کمیسـیون حقوق بشـر سازمان ملل برای رسیدگی به وضعیت حقوق بشر در ایران از این اقدامات به عنوان توطئه سازمان های بین المللی

۱- ۸۲. مأخذ ۱۳، ص ۱۴.

نام برد و افزود:

«سازمان ملل متحد پس از آن همه مدت که از تجاوز صدام به ایران اسلامی می گذرد تازه بیدار شده است و شورای امنیت تشکیل جلسه داده و از ما خواسته است که با رژیم عفلقی صدام وارد مذاکره شویم و اعلام آتش بس کنیم! و کمیسیون حقوق بشر سازمان ملل نیز تشکیل جلسه داده است تا به اصطلاح خود، اعمال رژیم جمهوری اسلامی ایران را بررسی کند! این کمیسیون ادعانامه صادر کرده است که «چرا در ایران جنایت کارانی چون هویدا و نصیری را اعدام می کنند؟» علی رغم تشکیل تمام این کمیسیون ها، ملت ما لحظه ای در مبارزه با ایادی آمریکا درنگ نخواهد کرد. این ملت حاضر نیست در حالی که زیر سنگین ترین فشارهای دشمنان مقاومت کرده، در برابر شعارهای دروغین سازمان های بین المللی امریکایی سر خم کند... این اقدامات توطئه امریکاست که از طرفی می خواهد با حمایت از جنایت کاران به آنها توان و جرأت دوباره ای دهد و از طرف دیگر از گسترش انقلاب اسلامی جلوگیری کند و ملت ما را دچار ضعف کند، در حالی که مردمی که این قدر شهید داده اند، در برابر این مسائل سر خم نخواهند کرد. چشم بستن به مصالح اسلام و مسلمانان جهان و روی آوردن به مصالح ملی، خیانت است و باعث خفقان انقلاب ما خواهد شد. روز قدس تنفس گاه انقلاب ماست؛ ما با این روز، خود را به جهان اسلام و یک میلیارد مسلمان پیوند می زنیم و ندای خود را به گوش جهانیان می رسانیم.» (۱) .

علی اکبر ولایتی وزیر امور خارجه نیز در یک کنفرانس خبری در قبرس درباره هدف ایران از عملیات رمضان گفت:

«هدف جمهوری اسلامی از عملیات اخیر، مقابله با آتش توپخانه عراق و جلوگیری از بمباران شهرهای جنوبی ایران است... ما در نهایت حقوق خودمان را می خواهیم.»

وی در پاسخ به پرسش خبرنگاری درباره اینکه یکی از شرایط ایران برای پایان دادن به جنگ، سقوط صدام است، گفت:

۱– ۸۳. روزنامه کیهان، ۲۶ / ۴ / ۱۳۶۱، ص ۳.

«الزاما سقوط صدام جزو شرایط ما نبوده و نیست. این تنها توصیه ای است به مردم عراق که آزادی و نجات آنها و سربلندی شان در گرو سرنگونی رژیم کنونی عراق می باشد.»

ولایتی در پاسخ به پرسش یک خبرنگار انگلیسی درباره گرفتن غرامت از عراق، گفت:

«ما برای پرداخت خسارت وارده به ملت خود از سوی عراق، همچنان اصرار داریم.» (۱) .

مواضع امام خمینی

امام خمینی در بیاناتی هدف ایران از ورود به خاک عراق را یک هدف دفاعی و به منظور قطع آتش دشمن از مناطق مسکونی شهرها و روستاهای کشورمان اعلام کرد. بخش هایی از سخنان امام بدین شرح است:

«دفاع یک امری است که هم شرعا واجب است بر همه و هم عقلا؛ ما حال دفاعی داریم و امروز هم حال دفاعی داریم. بیست و چند ماه این ارتش مزدور عراق در ایران بود و موارد حساس ایران را در دست داشت و آن همه جنایات کرد که تاریخ اینها را باید ثبت کند و از این کشورهایی که می گویند «ما طرف دار اسلام هستیم» و جمعیت های حقوق بشر و سازمان کذا، صحبتی نشد، گاهی اگر شد، ایران را محکوم می کردند! و امروز که ما باز برای دفاع از کشور خودمان و دفاع از ملت مظلوم خودمان وارد شدیم در عراق، برای اینکه نگذاریم هر روز آبادان و اهواز و اینجاها مورد حمله آنها واقع بشوند و مورد توپ های دوربرد آنها و موشک های آنها باشد و می خواهیم اینها را به حدی برسانیم که نتوانند این کار را بکنند - این یک دفاعی است که ما می کنیم - باز تمام مطبوعات و تمام رادیوها یا محکوم می کنند ما را و یا فریاد می زنند که برای منطقه خطر است! تحریک می کنند کشورهای منطقه را و من و تمام اشخاصی که مسئول هستند - البته من طلبه ای هستم و مسئول نیستم لکن من موعظه می کنم - تاکنون کرارا به این دولت های منطقه تذکر داده ایم که ما با شما نمی خواهیم

۱- ۸۴. پیشین، ص ۱۴.

بجنگیم... ما در عین حالی که قدرتمندترین دولت های منطقه هستیم و به برکت اسلام یک قدرتی این کشور ما و این ملت ما دارد که قدرت های بزرگ هم نمی توانند تعرض به او بکنند، در عین حال ما می خواهیم که با همه این کشورهای اسلامی و خصوصا اینهایی که در منطقه هستند، در خلیج فارس هستند و در اطراف خلیج فارس هستند، می خواهیم برادر باشیم، می خواهیم همه آنها با هم دست به هم بدهیم و خدای تبارک و تعالی آن قدر مقدورات به این کشورهای اسلامی داده است چه از جهات معنوی چه از جهات مادی که اگر بفهمند این حکومت ها و توجه به مسائل پیدا بکنند، قدرتی هستند که در مقابل آنها قدرت دیگری اندک است... ما چقدر به این کشورهای منطقه باید بگوییم که بابا به شما کار نداریم شما بیایید و با ما برادری کنید تا همه با قدرت های بزرگ مقابله کنیم و کشورهای خودمان را نجات بدهیم... شما بیایید امروز که ملت ایران قیام کرده است و می بینید که تا چه اندازه پیشرفت کرده است و همه قدرت ها را اجازه نداده است که دخالت بکنند در کشور خودش، با اینها هم قدم بشوید تا همه با هم - هر کس در کشور خودش مستقل، لکن همه با هم - در مقابل قدرت هایی که می خواهند ما را از بین ببرند و ما را مستعمره خودشان - ولو مستعمره نو باشد - قرار بدهند، از چنگال آنها نجات پیدا کنیم. شماها تا کی می خواهید اسیر امریکا باشید و اسیر مستشاران امریکا؟!

وارد شدن ما در عراق نه برای این بوده است که ما عراق را می خواهیم تصاحب کنیم یا بصره را، ما وطنمان بصره و شام نیست، ما وطنمان اسلام است، ما تابع احکام اسلام هستیم، اسلام به ما اجازه نمی دهد که یک کشور مسلمی را ما تحت سلطه قرار بدهیم. و ما نخواهیم خواست هیچ وقت؛ توجه به این پیدا نخواهیم کرد. شماها چه داعی دارید که دائما دم از این می زنید که ایران خطر است برای ما، ایران خطر است برای امریکا، ایران خطر است برای شوروی؛ نه، ایران رحمت است برای شما... من امیدوارم همه کشورهای منطقه و

دولت های منطقه به خود بیاینـد و مطمئن باشـند که یک ایران قدرتمند اسـلامی برای آنها بهتر است از امریکا و شوروی؛ آنها فقط مصالـح خودشان را در نظر دارند و اسـلام مصالح کشورهای اسـلامی و مسـلمانان همه را، بلکه مصالح بشـر را. ما به هیچ کشوری طمع نـداریم و به هیـچ کشوری حقی نـداریم و خـدای تبـارک و تعـالی به ما اجازه نـداده است که در هیـچ کشوری دخالت بکنیم، مگر آنکه مثل دفاعی باشد که امروز ما با این دولت فاسد عراق در حال دفاع هستیم... تمام کشورهای اسـلامی بداننـد که ایران ابدا نظری به کشورهای آنها ندارد، ایران برای جمعیت خودش همه چیز دارد و این طور نیست که یک کشور سرکش که بخواهد همه چیز را در تحت سـلطه خویش در بیاورد. ایران برای خدا قیام کرده است و برای خدا ادامه می دهد و جز دفاع، جنگ ابتدایی با هیچ کس نخواهد کرد.

من بایـد تـذکر بـدهم، هشـدار بدهم به بعضـی از این کشورها که باز هم کمک کاری می کنند به دشـمن اسـلام؛ من هشدار بـدهم که توجه داشـته باشـید برای آتیه خودتان زحمت تولیـد نکنید، شـما هر کدام که امروز به صدام کمک کنید، خیانت به اسـلام کرده اید و مجرم هستید پیش اسـلام، اگر تا امروز عذری می تراشیدید که ما از عراق می ترسیم، امروز دیگر آن عذر، نیست. عراق - یعنی حکومت عراق - خودش را هم نمی توانـد حفظ کند تا چه رسد به اینکه بخواهد به شـما تعدی کند؛ این عـذر، منقطع است امروز. ما اگر ببینیم بعضـی دولت ها باز کمک می کننـد، کمک نظامی می کننـد، کمک مالی می کنند به دولت عراق، آنهـا را مجرم می شناسـیم و ان شـاءالله با آنها، اگر برنگردنـد، معامله ی مجرم می کنیم و احکام اسـلام را درباره آنها جاری می کنیم و من نصـیحت می کنم باز به آنها که دیر نیست و امروز هم برگردیـد و لااقل کمک نکنیـد به این مجرم اصلی و به آن مجرم اصلی تر که امریکا باشد.» (۱) .

۱- ۸۵. مأخذ ۱۷، ص ۳۹۰.

درباره مرکز

بسمه تعالی

هَلْ يَسْتَوِي الَّذِينَ يَعْلَمُونَ وَالَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ

آیا کسانی که می‌دانند و کسانی که نمی‌دانند یکسانند ؟

سوره زمر/ ۹

مقدمه:

موسسه تحقیقات رایانه ای قائمیه اصفهان، از سال ۱۳۸۵ هـ.ش تحت اشراف حضرت آیت الله حاج سید حسن فقیه امامی (قدس سره الشریف)، با فعالیت خالصانه و شبانه روزی گروهی از نخبگان و فرهیختگان حوزه و دانشگاه، فعالیت خود را در زمینه های مذهبی، فرهنگی و علمی آغاز نموده است.

مرامنامه:

موسسه تحقیقات رایانه ای قائمیه اصفهان در راستای تسهیل و تسریع دسترسی محققین به آثار و ابزار تحقیقاتی در حوزه علوم اسلامی، و با توجه به تعدد و پراکندگی مراکز فعال در این عرصه و منابع متعدد و صعب الوصول، و با نگاهی صرفا علمی و به دور از تعصبات و جریانات اجتماعی، سیاسی، قومی و فردی، بر مبنای اجرای طرحی در قالب « مدیریت آثار تولید شده و انتشار یافته از سوی تمامی مراکز شیعه» تلاش می نماید تا مجموعه ای غنی و سرشار از کتب و مقالات پژوهشی برای متخصصین، و مطالب و مباحثی راهگشا برای فرهیختگان و عموم طبقات مردمی به زبان های مختلف و با فرمت های گوناگون تولید و در فضای مجازی به صورت رایگان در اختیار علاقمندان قرار دهد.

اهداف:

۱.بسط فرهنگ و معارف ناب ثقلین (کتاب الله و اهل البیت علیهم السلام)

۲.تقویت انگیزه عامه مردم بخصوص جوانان نسبت به بررسی دقیق تر مسائل دینی

۳.جایگزین کردن محتوای سودمند به جای مطالب بی محتوا در تلفن های همراه ، تبلت ها، رایانه ها و ...

۴.سرویس دهی به محققین طلاب و دانشجو

۵.گسترش فرهنگ عمومی مطالعه

۶.زمینه سازی جهت تشویق انتشارات و مؤلفین برای دیجیتالی نمودن آثار خود.

سیاست ها:

۱.عمل بر مبنای مجوز های قانونی

۲.ارتباط با مراکز هم سو

۳.پرهیز از موازی کاری

۴.صرفا ارائه محتوای علمی

۵.ذکر منابع نشر

بدیهی است مسئولیت تمامی آثار به عهده ی نویسنده ی آن می باشد .

فعالیت های موسسه :

۱.چاپ و نشر کتاب، جزوه و ماهنامه

۲.برگزاری مسابقات کتابخوانی

۳.تولید نمایشگاه های مجازی: سه بعدی، پانوراما در اماکن مذهبی، گردشگری و...

۴.تولید انیمیشن، بازی های رایانه ای و ...

۵.ایجاد سایت اینترنتی قائمیه به آدرس: www.ghaemiyeh.com

۶.تولید محصولات نمایشی، سخنرانی و...

۷.راه اندازی و پشتیبانی علمی سامانه پاسخ گویی به سوالات شرعی، اخلاقی و اعتقادی

۸.طراحی سیستم های حسابداری، رسانه ساز، موبایل ساز، سامانه خودکار و دستی بلوتوث، وب کیوسک، SMS و...

۹.برگزاری دوره های آموزشی ویژه عموم (مجازی)

۱۰.برگزاری دوره های تربیت مربی (مجازی)

۱۱. تولید هزاران نرم افزار تحقیقاتی قابل اجرا در انواع رایانه، تبلت، تلفن همراه و... در ۸ فرمت جهانی:

۱.JAVA

۲.ANDROID

۳.EPUB

۴.CHM

۵.PDF

۶.HTML

۷.CHM

۸.GHB

و ۴ عدد مارکت با نام بازار کتاب قائمیه نسخه :

۱.ANDROID

۲.IOS

۳.WINDOWS PHONE

۴.WINDOWS

به سه زبان فارسی ، عربی و انگلیسی و قرار دادن بر روی وب سایت موسسه به صورت رایگان .

درپایان :

از مراکز و نهادهایی همچون دفاتر مراجع معظم تقلید و همچنین سازمان ها، نهادها، انتشارات، موسسات، مؤلفین و همه

بزرگوارانی که مـا را در دستیـابی به این هـدف یـاری نموده و یا دیتا های خود را در اختیار ما قرار دادنـد تقـدیر و تشـکر می نماییم.

آدرس دفتر مرکزی:

اصـفهان -خیابان عبـدالرزاق - بازارچه حاج محمد جعفر آباده ای - کوچه شـهید محمد حسن توکلی -پلاک ۱۲۹/۳۴- طبقه اول

وب سایت: www.ghbook.ir

ایمیل: Info@ghbook.ir

تلفن دفتر مرکزی: ۰۳۱۳۴۴۹۰۱۲۵

دفتر تهران: ۸۸۳۱۸۷۲۲ ـ ۰۲۱

بازرگانی و فروش: ۰۹۱۳۲۰۰۰۱۰۹

امور کاربران: ۰۹۱۳۲۰۰۰۱۰۹

مرکز تحقیقات رایانه ای
قائمیه
اصفهان
www
برای داشتن کتابخانه های تخصصی
دیگر به سایت این مرکز به نشانی
www.Ghaemiyeh.com
www.Ghaemiyeh.net
www.Ghaemiyeh.org
www.Ghaemiyeh.ir
مراجعه و برای سفارش با ما تماس بگیرید.
۰۹۱۳ ۲۰۰۰ ۱۰۹